اے دل بگیر دامن سلطان اولیا یعنی حسین ابن علی جان اولیا ص ۱۴
زہے عز و جلال بو تراب فخر انسان علی مرتضیٰ مشکل کشائے شیر یزدان ص ۶۱۱

علی مرتضیٰ ختم الرسل کے نیاز ایسے ہیں جیسے موسیٰ کے ہارون ص ۱۹
ہے دل و جاں شاہ نجف پر قربان اے نیاز اسلئے ہیں ترے دل و جاں نازاں ص ۱۵
نیاز ایسا ولی برحق کہ پیر و مرشد ہو اولیا کا بتا تو امت میں اک نبی کی کہ ہے کوئی ... ص ۳

الا ان اولیاء اللہ لاخوف علیہم ولاہم یحزنون

الحمد للہ کہ کتاب مستطاب دیوان لاجواب پسندیدہ

حضرات صوفیہ کرام و بزرگان عظام

یعنی

دیوان نیاز بے نیاز

رحمۃ اللہ علیہ

بترتیب جدید واضافہ واجازت خلف الصدق وصاحب سجادہ حضرت قطب عالم

مدار اعظم نیاز بے نیاز حضرت شاہ نیاز احمد صاحب قدس سرہ

بماہ شوال المعظم سنہ ۱۳۱۳ ہجری

در مطبع انوار احمدی واقع الہ آباد مطبوع گردید

دفعہ اول ایک ہزار جلد قیمت فی جلد عہ

ألا إن أولياء الله لا خوف عليهم ولا هم يحزنون

الحمد للہ کہ کتاب مستطاب دیوان لاجواب پسندیدہ

حضرات صوفیہ کرام و بزرگان عظام

یعنی

دیوان نیاز بے نیاز

رحمۃ اللہ علیہ

بترتیب جدید و اضافہ و اجازت خلف الصدق و صاحب سجادہ حضرت قطب عالم

مدار اعظم نیاز بے نیاز حضرت شاہ نیاز احمد صاحب قدس سرہ

بماہ شوال المعظم سنہ ۱۳۱۳ ہجری

در مطبع انوار احمدی واقع الہ آباد مطبوع گردید

دفعہ اول ایک ہزار جلد قیمت فی جلد عمہ

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

مناجات حضرت نیاز قدس سرہٗ

الٰہی بحقِ نبیِّ انام — علیہ الصلوٰۃ وعلیہ السلام

بحقِ امامے علی مرتضےٰ — وصیِّ نبی و ولیِّ خدا

بحقِ بتولے کہ زہراست او — نساءِ جہان را ویست آبرو

بحقِ امامِ حسن مجتبیٰ — جگر گوشۂ شاہِ مشکل کشا

بحقِ امامِ شہیدان حسین — شہادت ازو یافتہ زیب و زین

بحقِ امامِ شہِ دین و داد — کہ نامش علی ہست و زین العباد

بحقِ امامے کہ باقر خطاب — شنیدیم او را ز روی کتاب

بحقِ امامے کہ او جعفرست — بصدق و صفا خلق را رہبرست

بحقِ امامے کہ موسیٰ ست نام — ازو یافتہ شرع و دین انتظام

بحق امام علی رضا — لقب ضامن و ثامن آمد ورا
بحق امام محمد تقی — که دین نبی شد ازو منجلی
بحق امام نقی رهنما — شفیع خلائق بروز جزا
بحق امام حسن عسکری — که سوی حقیقت کند رهبری
بحق امامی که مهدیست آن — جهان منتظر کی شود او عیان
بحق همه ذریات رسول — که هستند شان جمله اهل قبول
بحق محبان و اشیاع شان — بحق غلامان و اتباع شان
بحق بنائی که بیت الحرم — بود نام او کعبة الله هم
بحق ملائک که بر انقیاد — کمر بسته اند از سر اعتقاد
بحق صحائف که بر انبیا — بتعلیم خلق آمده از سما
بحق همه اولیا انبیا — که بودند شان خاصگان خدا
بحق کسانی که با مصطفی — شهادت گرفته اند در غزا
بحق کسانی که با مرتضی — رفاقت نمودند اندر وغا
بحق شهیدان دشت بلا — که دادند جان در رضای خدا
بحق شهنشاه دین غوث پاک — نوازنده از سمک تا سماک
بحق غلامان این بارگاه — که هر فرد و دست عالم پناه
بحق کسانیکه دیوانه اند — بشمع جمال تو پروانه اند

بحقِ حریفانِ رندانه وش — که از جامِ عشقت شده باده کش
بحقِ قلندر روشانِ خاکسار — که دارند از سلطنت ننگ و عار
بحقِ مشایخ که در راهِ دین — نجوم الهدی اند و شمس الیقین
بحقِ کسانے که در علم و فضل — بترویجِ دین عمر کردند بذل
بحقِ کریمانِ دینِ متین — که هستند دین را نصیر و معین
بحقِ ضعیفانِ پیرانه سال — که دارند در پارسائی کمال
بحقِ جوانانِ اهلِ صلاح — علیهم تفتّحت بابُ الفلاح
بحقِ همه مؤمنانِ جهان — که بر دین و ایمان شده مرگشان
گناهانِ ما را ببخش ای کریم — که انّی لئیمٌ و انت الکریم
بهر مشکلاتے که داریم ما — بفضلِ خود آسان بکن ای خدا
رهانیده کشتی نوح را — ز آفاتِ طوفانِ عالم ربا
بگردابِ آفات افتاده ایم — نباشی اگر نا خدا چون رهیم
صرفنا اللیالی دوایا بها — من العمر بالمعصیة والهوا
نگاهے بما ای خدا بر فگن — لقد انقضی العمر طال الحزن
ز تلبیسِ ابلیس ناچاره ایم — به تبعیتِ نفسِ امّاره ایم
نجاتم ده اے خدا زین بلا — بکن دور این نفس و شیطانِ ما
مراداتِ یارانِ این انجمن — بر آور به لطفِ خود ای ذو المنن

سپہر احتیاجے کہ دارند پیش — روا کن خدایا باحسان خویش
بارباب ایمان کشا باب رزق — کہ مفلس نمانند ایشان بصدق
شفا دہ مریضان اسلام را — بر ایشان کشا باب انعام را
بکن از سر دینداران ادا — تمامی فرائض بلطف و عطا
نگہدار بر حال اہل سفر — کہ در رہ نیابند نقص و ضرر
کسانیکہ محزون و افسردہ اند — بحب علی نیز غم خوردہ اند
ترحم علیہم رؤف العباد — اَجِرہُم من النار یوم التناد
کسانیکہ کردند خود را خراب — بغمہای آل رسالت مآب
تفضل علی حالہم یا کریم — باحسانک المستمر القدیم
بدہ مومنان را تو فتح و ظفر — بکن کافران را ذلیل و بتر
علامات کفر از جہان دور کن — ہمہ کافران را تو مقہور کن
بدین نبی رونقے دہ تمام — کہ بر شرع قائم شود خاص و عام
بدہ حاکمان را تو توفیق خیر — کہ ایشان نیابد ضرر یار و غیر
تفضل علی جماعۃ المومنین — لئلا یکونوا من الضالین
خصوصاً بحال من زار بین — کہ جز تو نخواہم ز دنیا و دین
رہائی مرا دہ ز چنگ بلا — بلائی کہ برپاست بر ما ز ما
بدہ قوت دل ز دین قدوم — قوی سینہ کن از یقین قدوم

ز نورِ هدایت چراغم فروز　　شبِ تارِ ما را بکن همچو روز

منم در جهان پُر گنه عیب کوش　　همه عیبِ من پوش ای عیب پوش

وضیّعت عمری بطول الامل　　و گشت مسطّر السود العمل

کهول و ظلوم و جهول چنان　　که گویند بندگان الامان

بسا گمرهان از تو ره یافتند　　بُرید نادانند خود بتو ساختند

چه باشد مرا هم کنی رهبری　　که گردم ز هر عیب و نقصان بری

بدر خرقه‌ئی در و مکر و فریب　　کسی بر فقر کی بخشند این جامه زیب

لسانی مع القلب فی الاعتراف　　بسوء الخصائل و بالاعتساف

بعقیدِ تن و بندِ جسمم اسیر　　منم پای در گِل توئی دستگیر

توئی دادرِ داد فریادرس　　توئی بیکس و ز در راز در کس

توئی شاهدِ بزمِ کون و مکان　　توئی نوربخشِ زمین و زمان

منم بنده‌ی پُر گنه شرمسار　　توئی آفریننده آمرزگار

فان لم تکن لی شفیق رفیق　　اکن فی محیط البلایا غریق

منم ماهیِ قلزمِ بیکران　　که افتاده ام در سرابِ جهان

بخشکی همه عمر سر کرده ام　　در امواجِ خاکی بسر برده ام

بهر سوی بحرِ خود منزین سراب　　که دریابی تا نشوم غرقِ آب

درِ معرفت بر دلِ من کشای　　که ناید نظر جز تو از ما سوای

وهب من لدنک الضمیر المنیر
فانک علی کل شیء قدیر

بگیر از من ما و من مائیم
که اینست گبری و ترسائیم

خطی بر کناده وجودم بکش
خلاصم بفرما ازین کش مکش

شراب محبت بنوشان مرا
جدا ساز از اهل هوشان مرا

ندانم که من کیستم خلق کو
بجز تو ندارم بکس گفتگو

خبر ده الهی مرا زان مقام
که بی صوت میروید آنجا کلام

ز دنیا و دینم همینست بس
نمی دانم و نی مرا هیچکس

تجلی ده ای شعلهٔ نور من
بسوزان بیک جلوهٔ طور من

ز خود بیخودم ساز ای ذو الجلال
فراموشیم ده ز هر قیل و قال

بده تاب ای نور جان یا عجل
ازان پیشتر که بیاید اجل

سحاب تنم را دو رکن
تنم را ز نورت پر از نور کن

نماند مرا اسم و رسم و اثر
ندارد کسی از نشانم خبر

تو باشی همیشه بملک وجود
شهنشاه و سلطان تخت شهود

بعجز و نیاز من ای بی نیاز
تلطف بفرما و با من بساز

فطوبی لمن قلبه المستنیر
بنور الاله العلیم الخبیر

بسم الله الرحمن الرحیم

غزل فارسی

ای غنی ذاتِ تو از اقرار و از انکارِ ما — بی نیاز از ما و از پیدائی و اظهارِ ما

ای بهارت هستیِ ما ای خزانت نیستی — ای بهارت بی تعلق از گل و از خارِ ما

کنزِ مخفی بود اندر غیبِ مطلق ذاتِ تو — نامِ ما آنجا کجا بود و کجا آثارِ ما

رنگ بیرنگیست اصلِ رنگهای رنگ رنگ — نور بیرنگی به از نیرنگیِ انوارِ ما

هستیت خود بحرِ مواجیست ناپیدا کنار — قطره باشد یا نمی زان بحر این انهارِ ما

ما که باشیم از خودی در حضرتت دم میزنیم — ای کم از کم روبرویت اینهمه پندارِ ما

عینِ هستی خود توئی پس از تو چون منکر شویم — حجّتِ هستیِ تست این هستیِ انکارِ ما

کی رسد شاهینِ فکر اندر هوای اوجِ تو — بی پر و بالست آنجا طایرِ طیّارِ ما

از چه رو دستِ نگه تا پایهٔ کنهت رسد — تابِ دیدارت ندارد دیدهٔ ابصارِ ما

کی رسائی یابد اندر حضرتِ تو چون و چند
گرچه زنهار دقّت و گرمی بازارِ ما

فرض کردم که حجابِ نور و ظلمت دور شد
در حریمِ قدسِ تو ممکن نباشد بارِ ما

خارج از عقل و قیاس و فهمِ جمله خاص و عام
دور از آن عالم که باشد حیطهٔ افکارِ ما

نی یکی گنجد در آنجا نی دوی گفتن رواست
بسکه هست عالی ز اطلاقِ کم و بسیارِ ما

نسبتِ تنزیه و تشبیهش نمودن ناسزاست
کی سزد این قیدها در ذاتِ بحت یارِ ما

اعتبارات و اضافاتیکه آید بر زبان
نیست در هستیِ صافش جز کو بود دلدارِ ما

عینِ ادراک است عاجز ماندن از ادراکِ او
کارِ ما عجز است آخر کار و در سر کارِ ما

حیرت اندر حیرت آمد حیرت اندر حیرت است
هست با حیرت ز سر تا پای کار و بارِ ما

گنگ میگردد زبانِ اهلِ عرفان زین مقام
ما عرفنا گفت اینجا سیّدِ ابرارِ ما

داده ام از ذاتِ احدیت نشانت آشنا
چشمِ دل بگشا و بنگر معنیِ اشعارِ ما

ای نهان در کنجِ غیب از دیدهٔ ابصارِ ما
نیست جز تو کس عیان در کوچه و بازارِ ما

خود نقابِ روی او مائیم دیگر هیچ نیست
گر بر اندازد ز رویش گم شود آثارِ ما

گر به هفتاد و دو ملت جامِ وحدت در دهد
دور گردد اختلافات و این همه تکرارِ ما

در مقامی کو نماید روی خود بی پردهٔ
کی بماند دین و کفر و سبحه و زنّارِ ما

بر لبِ جوی جهان یا سرو برگی تازهٔ
هر زمان آید خرامان سرو خوش رفتارِ ما

چشمِ ما را یک نگه بر نرگسِ مستش فتاد
بیخود و دیوانه شد فرزانه و هشیارِ ما

چون بگوشم آمد صدای نغمهٔ قولِ الست
میزند بانگِ بلی هر ریشه و هر تارِ ما

در شناسائی چسان آید رخِ زیبائی او
تابِ دیگر میدهد هر لحظه بر انظارِ ما

روی خود یکدوست گو بینیم در احمد هزار
موجبِ کثرت بود آئینهٔ بسیارِ ما

رائی و مرآت و مرئی تجلّی یک ذاتِ اوست
عقل حیرانست در صنعتگریِ یارِ ما

خود توئی ناظر توئی منظور ای جانِ جهان
پس چرا باشی نهان از دیدهٔ نظّارِ ما

هستیت ماریست بر گنج جمالش ای نیاز
گنج می آید بدست ار کشته گردد مارِ ما

خود تجلّی کرد بر خود آن بتِ عیّارِ ما
شاهدِ رومی خود آمد یارِ گلرخسارِ ما

مقتضای حسن باشد جلوه گر بودن بخود
مهر و مه در آئینه بین شاهدِ گفتارِ ما

یارب این رو خود تابانست یا افسون و سحر
گر طلسمِ جادوش دیوانه شد هشیارِ ما

موی او گیسوی مشکینست یا دکّانِ عطر
شد پر از بوی دلاویزش سرِ عطّارِ ما

حسن خود نگذاشت تا بیند بسوی ما سوا
تا بیاید سوی ما آن یارِ خوش رفتارِ ما

لیک مجمل یک نگاهی سوی ما هم کرده بود
گو باستثنا نکرده رو باستحضارِ ما

مختفی در ذاتِ او بودیم چون روغن بشیر
سترِ خود میدید و آمد بر سرِ اسرارِ ما

در ازل چون برق بگذشت از رهِ ملکِ ظهور
دید بالاجمال نقد و جنسِ این بازارِ ما

بود شاخ و برگ و گل در تخم ذاتش مندمج
در تماشای خودش شد سیرِ این گلزارِ ما

بی تعیّن بود کنزِ مختفی اندر کنجِ غیب
در تعیّن آمد آن گنجینهٔ اسرارِ ما

جلوهٔ نوری نمود و نورِ احمد نام ساخت
پس بود احمد احد از روی این گفتارِ ما

ازیقین اول و وحدت بیانی کرده ام
ای نیاز آور بگوشش این گوهر شهوار را

به بستانِ تجلّی گلعذاری کرده ام پیدا
سراپا دستهٔ گلشن رنگین نگاری کرده ام پیدا

قیامت قامتی بالابلای آفتِ جانی
بتی غارتگرِ دین سحرکاری کرده ام پیدا

نگارین کافری زاهدفریبی عشوه پردازی
عجائب دلربائی طرفه یاری کرده ام پیدا

جدائی نکته دانی طبع موزونی سخن سنجی
سرِ دیوانِ حُسنی خوش شعاری کرده ام پیدا

بیا جانان تماشا کن چراغانِ تنِ سوزان
به داغستانِ دل رنگین بهاری کرده ام پیدا

جگر آتش دل آتش سینه آتش دیدها آتش
باین هر چار آتش کار و باری کرده ام پیدا

گذارِ کاروانِ بخت دل از سینه می جستم
رهش از دیدهٔ خونبار باری کرده ام پیدا

دل و جان را عزیز از بهرِ آن دارم که اینها را
بگردِ روی جانان جان نثاری کرده ام پیدا

سر و سامانم از عجز و نیاز و بیخودی خواست
بزورِ ناتوانی حالِ زاری کرده ام پیدا

بملکِ هستیِ خود شهریاری کرده ام پیدا
درونِ گردِ تنِ من شهسواری کرده ام پیدا

برافگندم نقاب از رخ رها کردم تعین را
بزورِ بیخودی یک اختیاری کرده ام پیدا

بلغزش بود از بی پائی پای تنِ خاکی
زبی پائیش پای استواری کرده ام پیدا

زدم صد چاک بر کوهِ دلم از تیشهٔ محنت
به تنهائی نشینی طرفه غاری کرده ام پیدا

بمعیارِ ریاضت نقدِ همت را نکو دیده
پسندِ خاطرِ دلها عیاری کرده‌ام پیدا

پر از دُرهای شهوار است دامانم بحمد الله
چنین دولت ز چشمِ اشکباری کرده‌ام پیدا

عزیمتها همی کردم که شیطان برطرف گردد
ز یک دانی و یک بینی حصاری کرده‌ام پیدا

بصیدِ ماسوا شاهینِ همت کی فرود آرم
با وجِ قدس بهرِ او شکاری کرده‌ام پیدا

مکان در لامکان دارم نشانم بی‌نشانیهاست
برون از چرخ دارم من دیاری کرده‌ام پیدا

شنا در ماندم اندر بحرِ حیرت و جوی یک عمری
رسیدستم بخود باری کناری کرده‌ام پیدا

شنا کردن درونِ بحرِ بیحد سخت مشکل بود
بیازدی نیازی و عجز کاری کرده‌ام پیدا

امشب الست کرد حلقهٔ جهان پرورِ ما
نیرِ نورِ خدا کرد طلوع از برِ ما

در شبستانِ جهان بر نمطِ شمعِ سحر
سیلِ فروغست مهِ چارده یا اخترِ ما

چکد از ابرِ مجازم رشحاتِ تحقیق
قلزمِ دیدِ حقیقت شده چشمِ ترِ ما

زاهدا جامِ طهور از پیِ فردا بردار
جرعه‌ای نوش کن این دم ز میِ ساغرِ ما

نظرِ حضرتِ عشقست بسوی فقرا
که نهاد افسرِ شاهیِ جهان بر سرِ ما

اوجِ گیرائیِ ما بین که فضای ملکوت
جمله در سایه شد اندر تهِ بال و پرِ ما

فکرِ هر کس نرسد مغزِ سخن را ای دل
تکه شیشه گران کو و کجا گوهرِ ما

تا نیازی از خودیِ خود نرهی سوزان باش
همچو اسپند بآتشکدهٔ مجمرِ ما

دی پای بند دین مجازی بُدیم ما
این دم قدم به کعبهٔ حقیقی زدیم ما

اسلام را گذاشته در عشق آن صنم
مسجد خراب کرده به دیر آمدیم ما

از تابهای اشعهٔ حسن جمال یار
از پای تا به سر همه آتش شدیم ما

صد شیشهٔ توهّم کثرت شکسته ایم
تا گشته در معارف حق اوحدیم ما

ذات و صفات ما همه شد سوی اوست
از هر جهت بهر جهتش مسندیم ما

پیداست سرّ عشق ز بطن بطون من
از بهر طفل سرّ قدش والدیم ما

بیباک گشته ایم ز شور جهان نیاز
دست از خودی فشانده ز خود بیخودیم ما

دین مغان گرفته و خوش کافریم ما
مستیم و بیکسیم و ز خود بدریم ما

از فرقهای تفرقه بس منکریم ما
با جمع اهل جمع موافق تریم ما

دانا نگشتیم و دشمن عقلیم بالیقین
گردن زن تن و دل و جان پروریم ما

رندیم و بیخودیم و ز خود آشنا ایم
وز خطرهای وهم صفا خاطریم ما

از جلوهای حسن بچشم نگاه دل
در سخت حیرتیم و بلا ششدریم ما

از تابش شعاع جمال و جلال یار
آتش گرفته از کف پا تا سریم ما

باکی نه پُر سران خیالم نیاز نیست
جان را بکف نهاده و خوش بیسریم ما

بمرآت جهان همه و جانان روی زیبا را
برنگ دیگر و شان دگر هر پیر و برنا را

انیس اهل ایمان هم شده هم یار ترسایان — بنای کعبه را هم ساخت هم دیر و کلیسا را

به پشت پارسایان بار تقوی بر نهادست او — بجان میکشان انداخت مهر جام و صهبا را

ز نور آفتاب روی او هر ذره تابانست — نه تنها ماه کنعانی که بنموده زلیخا را

بقومی فقر و خاکساری کرده ارزانی — بجمعی تاج فغفوری و جاه و حشمت دارا

بهر ملکی و گراهی در رسمی دیگری دارد — بهر طرفی معین ساخته افواج اسما را

نیاز از فیض جود اوست پر معمورهٔ عالم — که از تحت الثری بنواخت تا فوق الثریا را

الا یا ایها الساقی بنوشان جام می ما را — گرفتنا سم زده عشقی سر از پا و ز سر پا را

سراپا بخودم گردان ز شیدا هستیم برهان — چه در بند خودی یافتم جمله بلا ها را

بلای بند هستی سخت عقد مشکلی دارد — که مشکل بینا باید حل او هر پیر و برنا را

درین مشکل گشائی باز حکمت چه کار آید — نمی بینم توانائیش الا جام صهبا را

بیا ای جلوه گر شو بر دلم ای راحت جانم — دگر پسند بر من وعدهٔ امروز و فردا را

سر پر دل بملک تن مهیا دارم ولیکن — گزیری نیست گر نا یاد پسند آن شاه زیبا را

نپروایم چه پروا نیست آنکس را که بی پرواست — نه یارم در جناب اوست نه یارست پروا را

نهادی داغ دل در سینهٔ مهتاب شب افروز — برافگندی ز عارض چون نقاب لعبت و تا را

چه بی صبریست یارب وین چه بیتابی که من دارم — مبادا این حالتم هرگز بقسمت گبر و ترسا را

بشبهای فراق تو و در روزان هجری — اگر بیند مرا صد پاره گردد سینهٔ خارا

نیازه وانکسار و عجز من از حد گذر کرده
بده یک ذرهٔ بارے بدرگاهِ خودم یارا

بیا ای ساقیِ زیبا و پُر کن جامِ صهبا را | بیا بی وه بکا و بنگر گردانِ زمانا را
جمالِ حسنِ روی خود بمشتاقانِ خود بنما | برافگن از رخ و عارض نقابِ لعبتِ دنیا را
گدا و بینوا ایم بلیسر و بر گیست سامانم | نخواهم ملکِ اسکندر نه جاه و حشمتِ دارا را
غمِ هجران مرا کشت و قیامت بر سرم آورد | بیا بنگر بحالِ ما و بنشان فتنه برپا را
شب انگور آمد اندر چشمِ من رحالِ مخموری | بجیبِ آسمان دیدیم چون عقدِ ثریا را
بگوشم کی کند جا وعظ و پند واعظ و ناصح | که در مستان نباشد قدر و عزت مردِ دانا را

نیازه اندر طریقِ خاکساری خوش روان پیاش
شود و لادت آخر زم گو سخت چون خارا

پس جامهٔ خون گشتهٔ شمشیرِ جفا را | پیراهنِ سرخست لباسِ شهدا را
یک ناخنهٔ دیدهٔ چه خست سه لو | نظارگی ابرو خمِ مدایِ شما را
اندر لعل آورده ام اینک لِ بیان | تا با سگِ کوی تو کنم پیشِ مدارا
گیسوست بروی تو و یا شبِ رخ روز | یا اسود رنگیست بهم سنگِ حطارا
مستِ میِ نابِ تو بهوش آمدنی نیست | لا تخبر من کان سکارا
چون شمع سراپا بسر گریه واهم | من نار که قد صرت دخانا و شجارا
روزی بتماشای رخش جوش دمن | ابصرت من العین عیونا و بحارا

هر قطرهٔ اشکی که فرو ریختم از چشم　　قد کان من القلب مذابا و منارا

چو دید سر شکم شفقی گفت بیاران　　هان دور کنید این کس پر مکر و دغا را

زین پیش کسی اشک بلی رنگ ندیده　　در دیده مگر از کف من رنگ حنا را

یارب چه کنم چاره خود هیچ ندارم　　این زندگی تلخ بمن نیست گوارا

رحمی به نیاز ای شه بیداد و ستمگر
تا کی ندهی داد بفریاد گدا را

ای دل بگیر دامن سلطان اولیا　　یعنی حسین ابن علی جان اولیا

ذوقی دگر بجام شهادت از او رسید　　شوقی دگر بمستی عرفان اولیا

چون صاحب مقام ولایت علیست او　　هم فخر انبیا شده هم شان اولیا

آئینه جمال الهیست صورتش　　تا زو شده است قبله ایمان اولیا

تا کرد صرف حق سر و سامان هستیش　　گوی سبق ربوده ز میدان اولیا

روی نکوش مطلع صبح سعادتست　　سیمای اوست شمع شبستان اولیا

دارد نیاز حشر خود امید با حسین
با اولیاست حشر محبان اولیا

عشقت آنست کز و نام و نشانم باقیست　　گرچه فانی شده ام ذکر و بیانم باقیست

گو هر هستی من گرچه حباب آساست　　ذات حق کان من و بحر روانم باقیست

محفل ساغر و می مطرب و نی آخر گشت　　مستی و وجد دل و رقص کنانم باقیست

شعلهٔ نور تجلیم بر دل طورم تابید — سوختم خاک شدم سوزش جانم باقیست

گر نماندیم درین دیر چه باکست نیاز
کز ازل تا باید جان جهانم باقیست

رفتم اندر ته خاک انس بتانم باقیست — عشق جانم پریو د آفت جانم باقیست

سروسامان وجودم شرر عشق بسوخت — زیر خاکستر دل سوز نهانم باقیست

کار دانم همه بگذشت ز میدان شهود — همچو نقش کف پا نام و نشانم باقیست

هستیم جمله خیالیست بمثال سراب — بالیقین من نیم و وهم و گمانم باقیست

طمع فاتحه از خلق نداریم نیاز
عشقم اندر پس من فاتحه خوانم باقیست

نهال دوست در دل آنچنانست — که عالم جمله از چشمم نهانست

اگر خواهم که بینم خویشتن را — همین بینم که جانانم عیانست

ببین در دیده‌ام با چشم تحقیق — حقیقت را مجازم نردبانست

وجود الکل عندی فی خیال — نمود ماسوا وهم و گمانست

بدانی هستیست این عالم آشوب — عدم شهریست کو دارالامانست

اگر دانی که هر شی هست لا شی — بدان که هر مکان هم لامکانست

دلا سر حقیقت کس نداند — مگر صاحبدلی کو رمزدانست

باین و آن نشان او مجوید — که بیرون ذات او از این و آنست

نیاز این گفتگو از من مپندار
که نی گفتارِ نای رازدانست

یار مارا هر زمان نام و نشانِ دیگرست
گل بُوَم صورتش در شکل و شانی دیگرست

در طلسمِ خلق پر گنجِ رخش گیسوی او
هر طرف مارِ سیاهی پاسبانی دیگرست

راهِ او از طالبِ دنیا و دین کی سر شود
طیِ راهِ عشق کارِ کاروانی دیگرست

من نه تنها جانفشانی پیشِ جانان کرده‌ام
بر سرِ هر تارِ مویش جانفشانی دیگرست

از اسیرانِ هوای حورِ جنت نیستم
بلبلِ عشقم مکانم آشیانی دیگرست

فارغ از سود و زیانِ دین و دنیا گشته‌ام
عاشقِ غم‌دیده را سود و زیانی دیگرست

دیده بر دیدارِ جانانست مارا دمبدم
سینه‌ام مجروح هر دم از سنانی دیگرست

بندهٔ عشقم ندارم آرزوی نام و ننگ
آرزوهای چنین کارِ کسانی دیگرست

مرغِ جانم کی فرود آید به بستانِ ارم
مرغزارِ مرغِ جانم بوستانی دیگرست

من جهانی غیر ازین هر دو جهان بگزیده‌ام
خارج از هر دو جهان مارا جهانی دیگرست

جسم و جانِ کاملان بود مثالِ ناقصان
عاشقانِ عارفان را جسم و جانی دیگرست

فیضیاب از بارگاهِ شیخ عبدالقادرم
زین جهت مارا رهِ فقر شانی دیگرست

سرِّ عشقش در بیانِ کس نیاید ای نیاز
این چنین اسرار را شرح و بیانی دیگرست

دمی که صانعِ تقدیر طینتم بسرشت
سرشت خاکِ مرا با شرابِ صافیِ چشت

بلوحِ طالعِ هرکس نوشت کردارے / بسر نوشتِ منِ بنده نقشِ عشق نوشت

درونِ سینهٔ من رهٔ بسوی خود آراست / نه راهِ کعبه روم نی کلیسیا نه کنشت

بنورِ آتشِ مهرش دلم فروزان شد / برنگِ لعل برآمد بسوی خلق انگشت

ز رنج و راحتِ هستی گذشته ورجائی / رسیده ام که در آنجا نه دوزخ است و بهشت

نیاز را بمقامی که حق عطا فرمود
برابرست درِ بی بها بریزهٔ خشت

مبارک بادت ای دل گشت بینا دیدهٔ کورت / نمایان شد بهر سو طلعتِ یارِ نکو صورت

عجب کیفیتی دارد نگاهِ یارِ میخوارت / که در مستی و مدهوشی در آمد جانِ مخمورت

قیامت غلغل و غوغاست در جوش و خروشِ تو / که یکسر گوشِ عالم پر شد از ها و هوی شورت

برآید هرچه از دل بر زبان هان فاش گو ای دل / که هشیاران برای بیهشی دارند معذورت

چو رفتی از میان بس خود خدا گشتی انا الحق زن / که شد پیوند جانِ جان و دل حالاتِ منصورت

جوابِ رب ارنی لن ترانی نشنوی هرگز / بعشقِ آتشین پروی شده سوزان تنِ طورت

نیاید در نگاهِ تو بجز آن حسنِ بیرنگی / بهر جانب که بینی باشد آن دلدار منظورت

چو خورشیدِ حقیقت شد برون از مطلعِ جانت / مبدّل شد بروز روشنی شبهای دیجورت

شرابی خوردهٔ از جامِ لبِ یارِ شکرخواری / سلامت باشد از تلخیِ هجران جانِ رنجورت

نباشد گر عبادت خالصاً لله ای زاهد / بگو حاصل چه باشد عاقبت زین جنّت و حورت

چه تابِ وحدتِ ذات بر دهی نیاز دل / فروغی از قدم پیداست اندر شعلهٔ نورت

رقصم از نغمهٔ ترانهٔ اوست | مستیم از میِ مغانهٔ اوست

شعله‌زن در متاعِ جان و دلم | آتشِ حسنِ صدزبانهٔ اوست

مدتِ هستیش چه می‌پرسی | کز ازل تا ابد زمانهٔ اوست

آنکه در دو جهان نمی‌گنجد | در دلِ دردمند خانهٔ اوست

شاخ و برگ و شگوفه و گل و خار | همه رویندگی دانهٔ اوست

جز خدا نیست دیگری موجود | من و تو حیله و بهانهٔ اوست

باطن و ظاهر اول و آخر | قبلهٔ جانم آستانهٔ اوست

خلق و عالم ز ماه تا ماهی | موجِ بحرِ بیکرانهٔ اوست

صدفِ چشم و دل که تا باست | اثرِ گوهرِ یگانهٔ اوست

روز و شب رشتهٔ امید نیاز
بستهٔ همتِ شهانهٔ اوست

حسنِ رویِ هر پری‌رو عکسِ حسنِ رویِ اوست | رنگ و بوی گلشنِ خوبی ز رنگ و بوی اوست

هر دل اندر هر زمان در فکرِ جست و جوی اوست | هر زبانی هر دهن در فکرِ گفت و گوی او

منزلِ هر مشرب و مذهب سرِ کوی اوست | انتهای راهِ هفتاد و دو ملت سوی اوست

در حریمِ کعبه و دیر و کلیسا و کنشت | قبلهٔ جانِ جهان طاقِ خمِ ابروی اوست

بر لبِ هر جویباری در گلستانِ وجود | رونق افزای چمن سروِ قدِ دلجوی اوست

فتنه و آشوبِ جان شورش و غوغای دل | غلغل و شورِ دو عالم جمله از هوی اوست

بر نیاز ای دوستان از بی نیازی شکوه نیست
زانکه در خویشتم سراپا راه و رسم خوی اوست

جان عالم در کمند حلقهٔ گیسوی اوست | عالم جان پای بند پیچ و تاب موی اوست
شاهد اهل نظر حسن و جمال روی اوست | قبلهٔ ارباب دل طاق خم ابروی اوست
آنکه صیاد غزالان دل و جان بوده است | ناوک انداز نگاه دیدهٔ جادوی اوست
رهزن ایمان و دین غارتگر صبر و شکیب | عشوه و ناز و ادا و غمزهٔ جادوی اوست
کی خوش آید در سرم بوی گل بستان دهر | سالها شد کین دماغم پر مشام از بوی اوست
بر دلم ای دوستان از کفر عشقش شکوه نیست | زانکه او زنار دار طرهٔ هندوی اوست

عشقبازان حقیقت بی سر اند ای نیاز
چون سر اینها بچوگانش بجای گوی اوست

ذات حق خورشید و این اعیان ذرات اوست | تابش ذرات ما از عکس اشراقات اوست
از رخ هر ذره تابان نور خورشید است | صورت اعیان عالم مظهر و مرآت اوست
ذات خورشید است فی الواقع بهر ذره محیط | در صفات و ذات این پیدا و پنهان ذات اوست
در سحاب نیستی تابانست برق هستیش | ظلمت آباد عدم روشن ز ایما صفات اوست
امتداد نقطه اش نقش جهان را نقش بست | دفتر آفاق والنفس نسخهٔ آیات اوست
هم وجوب هم قدم هم وصف امکان و حدوث | در نگاه دیدهٔ بینا همه آلات اوست
ما کجائی و چون معمور از هستی ای نیاز | در مکان لامکان تعمیر از انات اوست

دل دستگیر حلقهٔ زلف دوتای اوست
جان پای‌بند قید کمند هوای اوست

حیرانیم ز حسن رخ دلربای اوست
دیوانگی عقل سرم از بلای اوست

غارتگر قرار دل و رهزن شکیب
شوخی و ناز و غمزه و طرز ادای اوست

شور و فغان و ناله و سوز و گداز و آه
درد و تپش بجان و دلم از برای اوست

از نسخهٔ طبیب نباشد شفای من
دردم هر آنکه داد علاجم لقای اوست

در رشتهٔ مراد من افتاد صد گره
چشم نگه بناخن مشکل‌کشای اوست

ناآشنای عالم و بیگانهٔ جهانست
اندر جهان کسیکه دلش آشنای اوست

سازد بزیر سایهٔ خود شاه و جهان
آنکس که زیر سایهٔ بال همای اوست

چون بر نیاز جرم وفای تو ثابتست
جور و جفا هر آنچه برد شد سزای اوست

حسن جهان ز حسن رخ دلربای اوست
آب روان گلشنش از جوبهای اوست

گه شاخ و گاه برگ و گهی غنچه گاه گل
بالجمله اینهمه همه نشو و نمای اوست

هر چند ذره ذره ز مهر است کامیاب
تا هم بگردش از پی مهر و هوای اوست

شد عالم کعبه و شعشعه از ضی دلاستعمار
بیت المقدس دل بی شرک جای اوست

جهان عالم از رخ نورانی ویست
کفر جهان ز طرهٔ زلف دوتای اوست

باشد ز رفع قید یقین همچون خدا
آن کس که در احاطهٔ قیدش سوای اوست

چشم دل نیاز که تابانست چون صدف
از آب روشنی دُر بی‌بهای اوست

کسیکه سر نهانست در علن همه اوست * | عروس خلوت و هم شمع انجمن همه اوست
بمصحف رخ خوبان همین نمود رقم | که خط و خال و رخ و زلف پر شکن همه اوست
ز سیر عشق چو واقف شوی یقین دانی | که قیس و لیلی و شیرین و کوهکن همه اوست
نظر بعیب مکن در طیور باغ وجود | که طوطیان چمن زاغ و هم زغن همه اوست
همین صدا بگوشم رساند باد صبا | که لاله و گل و نسرین و نسترن همه اوست
شنیده ام بصنمخانه از زبان صنم | صنم پرست و صنم هم صنم شکن همه اوست
ز ساز مطرب پر سوز این رسید بگوش | که چوب و تار و صدای تنن تنن همه اوست
شنیده من همه صد قست و دیده من همه حق | که گوش من همه اوست و چشم من همه اوست
چنان ز خویش برون رفتم و درون گشتم | که دیده و دیده جانم بجان و تن همه اوست
اگر تو دفتر اسلام و کفر پاره کنی | یقین شود بتو کین شیخ و برهمن همه اوست
اگر ز قید تعین برون شوی چو نیاز | نظر کنی که درین زیر پیرهن همه اوست

نیاز نیست که میگوید این کلام ایدم
قسم بحق که درین وقت در سخن همه اوست

ای دیده چه اندر نظرت آمد و رفت | کز دیدن او دیک اثرت آمد و رفت
دانم که خیالت بگذار آن شعلهٔ حسن | چون برق درخشان بسرت آمد و رفت
ای دل ز سرت رفت مهر حسن مجاز | صد شکر که این درد بسرت آمد و رفت
ای جان جهان جان من زار و نزار | بر لب شده و بر نظرت آمد و رفت

*۔ یہ غزل مصحفی کو لکھنؤ بھیجی تھی، جنہوں نے دلی میں حضرت شاہ صاحب سے تلمذ کیا تھا (رح)

این مرده ئی‌ام بهر قد میوه‌سی تو
گردی شد و در رهگذرت آمد و رفت

صد حیف ندیدست گهی روی مراد
مشتاق تو چندان بدرت آمد و رفت

از آمدنت در بر ما نیست یقین
صد بار بگوشم خبرت آمد و رفت

ای باد صبا عرض کنش حال بیانه
باشد بسخنانش اگرت آمد و رفت

ای دیده ندیدی چه برت آمد و رفت
منظور تو اندر نظرت آمد و رفت

از گرد رهش سرمه نکردی و رچشم
حیفست چه کحل البصرت آمد و رفت

چون ابر سیاهست تنت بر تو حجاب
آن بدر منیرت بدرت آمد و رفت

ای فکرهٔ نازک و باریک خیال
ورنه بسرت موکمرت آمد و رفت

ای دل نگرت نیست شناسائی یار
کاندر بر تو سیمبرت آمد و رفت

ای سر بچه دردی و چه شوری و چه وهم
کارام دهٔ دردسرت آمد و رفت

دانم که نیازم بکشد سوی تو یار
در کوچهٔ من ماند اگرت آمد و رفت

از عتاب تو بجانم چه بلا آمد و رفت
در جفای تو جفا بر سر ما آمد و رفت

بر لبم شعله فغان و بدلم شورش عشق
ناله و آه بهجر تو جدا آمد و رفت

بالیقین کرده ستم پیشه ترا مهر رقیب
ورنه صد بار خیالت بوفا آمد و رفت

بجز وفای تو دلم هیچ نکردست گناه
کین جفا بر سر ما از تو سزا آمد و رفت

لنگ شد پای خیالم بشمار و نیافت ‌ ‌ ‌ ‌ سالها داشته در کوی شما آمد و رفت

عرض کن قصهٔ حالِ دل مفتونِ نیاز
پیشِ او گر بودت باد صبا آمد و رفت

دلا ربودنِ گوی خدای آسان نیست ‌ ‌ ‌ ‌ بدون ترکِ سر این گو ربائی آسان نیست

بکوی یار ز پا رفتنت بیابی راه ‌ ‌ ‌ ‌ اگر ز سر نه کنی پارسائی آسان نیست

مجرد از من و تو شو گذر ز بندِ دوئی ‌ ‌ ‌ ‌ که حق رسیدنِ ما و شمائی آسان نیست

نخست ترکِ هوا گیر ورنه ایدلِ خام ‌ ‌ ‌ ‌ قدم نهادنِ تو در گدائی آسان نیست

بیا بصیقلِ توحید زنگِ دل بزدای ‌ ‌ ‌ ‌ بتا آئینه چهره نمائی آسان نیست

وضو بخونِ جگر کن بحکمِ مفتیِ عشق ‌ ‌ ‌ ‌ که از جنابتِ حدث صفائی آسان نیست

تهی ز خویش چو نی شو ز پای تا سر خود ‌ ‌ ‌ ‌ وگرنه بوسِ لبِ لعلِ نائی آسان نیست

برون برآر تو خود را ز درمیان مشمار ‌ ‌ ‌ ‌ بهیچ نوع دگر خودنمائی آسان نیست

هزار گونه بدی مندرج بنیکیِ نفس ‌ ‌ ‌ ‌ ز کید و مکر و فریبش رهائی آسان نیست

بخاکِ نیستی ای دل بیا و پست بشو ‌ ‌ ‌ ‌ که سربلندی و رفعِ لوائی آسان نیست

صفاتِ سمع و بصر علم را ز یار بگیر ‌ ‌ ‌ ‌ وگرنه ای دلِ نادان سمائی آسان نیست

بکش نیاز کنون مایهٔ هستیِ خود را
جز این وسیله بگنجت رسائی آسان نیست

آنکه بر در گهش نیازِ من است ‌ ‌ ‌ ‌ شهسوارِ سمندِ نازِ من است

از ازل تا ابد بجز من قدیم — دیده واکرده عشقبازی نست

آنکه غارت نمود کشور دل — چشم خونخوار نیزه بازی نست

زینه سعیست صورت من — خود حقیقت نما مجازی نست

گر انا الحق زنم لعیبد ماران — در حقم گفت حق که رازی نست

زاهدا کن وضو بخون جگر — در سر گر سر نمازی نست

در میان جهان کهنه و نو — جان محمود در ایازی نست

از صفات نست فقر و غنا — سوی خود باز چشم آزی نست

همچو نی شو تهی ز سر تا پا — گر خیالت به نی نوازی نست

آسمان بلند و پست زمین — از نشیب من و فرازی نست

شمع روشن شده بنور دلم — سوز پروانه از گدازی نست

حسن خود عاشقست و خود معشوق
بر وی تازه خود نیازی نست

دیده بازی نه همین دیده حیرانم سوخت — گرم نظاره چنانم که دل و جانم سوخت

جلوه کردند بتان در حرم کعبه دل — چشم جادو نگهان مصحف ایمانم سوخت

شرر آتش دل بود نه اشک رنگین — آستین من و هم گوشه دامانم سوخت

وای ناکامی من از لب لعلت تا کی — حسرت تشنه لبی از چشمه حیوانم سوخت

آه و دود من جانسوز بر دی نرسید — آتش عشق چرا همچو سپندانم سوخت

غم بیتابی دل بود هنوزم در پیش
که دگر جلوهٔ نازت سر و سامانم سوخت

شدت محرقهٔ عشق تو هیچم نگذاشت
هم سر درد و هم خواهش درمانم سوخت

استخوان سوزی مار است بسی پیدا نیست
هان پی شیر دل انجمله نیستانم سوخت

خواستم گرمی حسن تو بتحریر آرم
همه تن شعله نمط خامهٔ حسانم سوخت

گر مجوشی بخموشی مکن ای شاه نیاز
سر بزانو منشانت جان غزل خوانم سوخت

مهر رویت نه همین دیدهٔ حیرانم سوخت
گرمی شعلهٔ حسن تو دل و جانم سوخت

شمع سان بر سر بزمت همه عمرم میسوزد
لیک یک لحظهٔ هجران تو نتوانم سوخت

نیست انصاف که بزم تو برافروزد شمع
مهر پرور بحضورت به ادانم سوخت

دل مجموع من از غنچهٔ لب بند خوشست
هرزه خندیدن گلهای گلستانم سوخت

منکه پروانه نمط سوزی و سازی دارم
غلغل و شور سحرگاهی مرغانم سوخت

لاله زار جگرم رشک بهار ارم ست
نو بهار عجبی صحن گلستانم سوخت

دفتر دعوی تقدیس ملایک یکسر
شعلهٔ آتش عشق دل انسانم سوخت

گذر قافلها یک نفس آسوده نداشت
تنم آوارگی گرد بیابانم سوخت

فلک افلاک بسیلاب سرشکم در چرخ
بود تا چشم سهیلست بطوفانم سوخت

بلبلم در قفس و دور ز گلشن به بهار
در چمن نغمهٔ مرغان خوش الحانم سوخت

کاروانم همه بگذشت و من و بهاسی
غم واماندگی از قافله یارانم سوخت

داغ برقیست قرار دل بیتاب نیاز
جان باران گهر چشم تر افشانم سوخت

کافر عشق ز رسم و ره ایمان برگشت — محو نظارهٔ جانان ز دل و جان برگشت
بسکه از چشم سیه مست کسی سرمستم — دلم از ذوق می ساغر دوران برگشت
میتوان از دو جهان از دل و جان برگشتن — مگر از عهد وفای تو که نتوان برگشت
دوش از جلوهٔ نازت به صحن گلشن — بلبل از نالهٔ درد گل خندان برگشت
نظر اهل نظر منتج کشف و شهود — صوفی صافیم از حجت و برهان برگشت
قید مذهب سبب سلب تجرّد تا دید — دل بی قید ز هر گبر و مسلمان برگشت
هر که سودای محبت بسر زلف تو کرد — نقد جمعیت دل داد و پریشان برگشت

نگه لطف تو گر سوی نیاز آمد نیست
روزی از رنج و غم و غصه توان جان برگشت

آنچه با باده کشان ساغر صهبا میکرد — دور چشم تو به مخمور دل ما میکرد
متن سرنوشت که قضا و قدر انشا میکرد — کاش با حاشیهٔ مهر تحشی میکرد
جوش عشقت بسرم مستی صهبا میداد — دل صد آبله ام جلوهٔ مینا میکرد
دیده میساخت بهر جای خیال لعلت — دل نادیده مقامش بسویدا میکرد
چشم نرگس بچمن راه که میدید بخدا — گوش گل آمدنهای که اصغا میکرد
سحر از آمدنت غنچه خبر داد که گل — نظر لطف بسوی بلبل شیدا میکرد

صانعِ چنبره گل این جوهرِ فرد هنت   کاش میساخت و بخشش لبِ سخن وا میکرد

دستِ بیدادِ تو میگشت جهان را یکسیر   باز پامالیِ هر کشته کفِ پا میکرد

چرخ با اینهمه بیمهری و بیدادگری   بر سرِ کشتهٔ جورِ تو چه بیجا میکرد

شاد بفرمانِ کسی جان و دل و ایمانم   که مدام از سرِ الطاف تقاضا میکرد

گر شود جلوه گر اندر نظرش یارِ نیاز
یوسفِ مصر کند آنچه زلیخا میکرد

دلِ با آنچه ز اغیار تمنا میکرد   شب در آئینهٔ خود صاف تماشا میکرد

بجز یکی حرم و دیر و کلیسا گشتت   هر که میجست ترا وای چه بیجا میکرد

شیشهٔ بود دلم یا که طلسمِ حیرت   که بتمثالِ پری جلوه گریها میکرد

عین دریاست حبابیم بنگاهِ تحقیق   ورنه این قطره چرا شورشِ دریا میکرد

کمیِ قدر مدام افزونیِ جاهش باهم   هر یکی حکمتِ تکرارِ ثنا میکرد

حاصلِ غیرتِ من بود پریشانیِ دل   ناخنِ شانهٔ زلفت چو گره وا میکرد

در برم آبله بود پر از خونابه   محتسب بی‌سبب این شورش و غوغا میکرد

دلِ من همچو سپندان بسرِ آتشِ عشق   در تصورِ نظرش لب بدعا وا میکرد

لبِ میگونِ تو بیساخته مست است   ساغرِ چشمِ تو سرمستیِ صهبا میکرد

قوتِ شاهِ نجف بین که بیک نیم نگاه   میکند آنچه بصد نفخِ مسیحا میکرد

ای نیاز اینهمه اعجاز کسی میگوید هم   که حقش یاد بنزل ولا ما میکرد

ای کاشکی ز تلخی هجرم رها کنند
وز شربت وصال بدردم دوا کنند

از بنده پروری و نوازش بعید نیست
شاهان اگر نگاه بسوی گدا کنند

آنانکه زیر سایهٔ حیرت مقام‌شان است
در دل چه تخیل بال هما کنند

شوریدگان حسن جمال و جلال یار
تسکین دل بملک دو عالم کجا کنند

دیوانگان بادیه پیمای عشق او
هفت آسمان بچشم زدن زیر پا کنند

آن چشم التفات که بر حال دیگر است
آیا بود که عشر عشیرش بما کنند

بر کشتگان چشم و اسیران دام زلف
غوری براستا و نگاهی چرا کنند

ما را بدو بدو دگران را بیا بیا
بر ما جفا و جور بر آنها وفا کنند

در رشتهٔ مراد من افتاد صد گره
یا ناخن مژه مگر این عقده وا کنند

جانان بسوی اهل نیازت گذار کن
تا جان و دل نثار و فدای شما کنند

وای بر غلطیده در خون که قاتل بگذرد
او چنان ماند بتیان دین همچو غافل بگذرد

شسته ام دست از خود از زندگی در بیدلی
کار بر جان می فتد چون نوبت از دل بگذرد

جز دم شمشیر و نوک تیر آن خونخوار کیست
محرمی دردی که آن بر جان بسمل بگذرد

نوبتم در ناتوانی تا باین حد سر کشید
آه را هم زور بازوی که از دل بگذرد

همچو طوفان است پیدا از سرشک اشک من
می نه بینم کشتیم بر روی ساحل بگذرد

عاشقان را غم عجب مونس بدست افتاده است
غم اگر مونس نباشد سخت مشکل بگذرد

داشتم دل یادگار یار آن هم یار برد — کیست یار جان من یارب اگر دل بگذرد
در غم جانان بیا با ما نشین ای عندلیب — کین حیات چند روزه حال شامل بگذرد

اهل دل گویند ما را آفرین باد ای نیاز
این نیاز هم گر نیاز او مقابل بگذرد

گر شبی آن ماه تابان در محفل بگذرد — حیرتی بر شمع و بر پروانه مشکل بگذرد
آنکه او دل وار دارد وی حالت بیدل بپرس — درد بیدل را کسی داند که از دل بگذرد
عاشقان را سوی جانان عشق کامل رهبر است — عاشق ار صادق بود منزل بمنزل بگذرد
آرزوئیم جز تماشای جمال یار نیست — نیست امکان اینکه در دل وهم باطل بگذرد

فکر بیهوده چیست در خاطرت داری نیاز
کی تواند چه شدن زخمیکه از دل بگذرد

بسنت آمد و گلدستهٔ بهار آورد — نشاط و خرمی آماده در کنار آورد
ترانهای طرب نغمهای جان افزا — رباب و عود و دف و چنگ را بکار آورد
فزود مستی و جوش و خروش مستان را — هوای نشاء پشیمان هوشیار آورد
جفا کشان خزان را خوشی مبارک باد — بهار آمد و گلها بیشمار آورد
شگفت غنچهٔ دل از هوای فصل بهار — نهال خاطر یخ بسته برگ و بار آورد
رسید باد صبا سوی بلبل مضطر — قدوم موسم گل گفت و در قرار آورد
حضور خسرو هندوستان نظام الدین — نیاز جان و دل خویش را نثار آورد

صورتم پستست لیکن معنی دارم بلند / باطنم آزاد و مطلق ظاهرم در قید و بند

راه حق سر کردن آسان نیست جز رفتن بسر / اندرین ره پا بدار ای دل همت مشکل پسند

نیست جز هستی حق پیدا و پنهان در وجود / چشم دل بکشا و بنگر بی‌حجاب ای هوشمند

باطن و ظاهر خود اوست اول و آخر خود اوست / برتر از چند است و چون هم جلوه گر در چون و چند

هم خود او شیخ و برهمن هم خود او دیر و حرم / هم خود او خلد است و رضوان هم خود او نار و گزند

هم خود او مست و می و میخانه هم ساقی خود اوست / هم خود او ملا و واعظ گرم جوش وعظ و پند

هم خود او معشوق و عاشق هم خود او حسن و عشق / هم خود او معبود و عابد در نگاه هوشمند

هم خود او اندر تماشای جمال خود بود / هم خود اندر آتش عشقت سوزان چون سپند

هم خود او مستغرق دریای نیرنگ خویش / هم خود آمد از سر انکار بر خود ریشخند

هم از خود محجوب گشت و خود ز خود پنهان شده / خود نقاب خود شد و بر روی خود خود را فگند

خویش را حق دان و حق بین تا شوی حق / طالب حق را نشان دادم ز راه حق پسند

نکته تحقیق بشنو از نیاز بی نیاز / کین همه نقش دو عالم نیست الا نقشبند

دارم ای عشق ز تو منت و احسانی چند / مشکل چند مرا کرده آسانی چند

هر که دلبند تو شد گشت ز هر بند آزاد / خوار و ویران شده در عهد تو زندانی چند

گدای در تست شاه عالم چه کنم / تاج بخشان جهانند گدایانی چند

چشم دُرریز دارم یکی ابر سخا / آن همه کان دُر این قطره بارانی چند

فیضِ دریادلیِ دیدهٔ تر یارِ منست	جیبِ قلزم شده پُر گوهرِ غلطانی چند
اثرِ حضرتِ عشقست که دارم در دل	لاله‌زارِ عجبی رشکِ گلستانی چند

غزلی شسته و رُفته دگری گوی نیاز
که بخوانند و ستایند سخن‌خوانی چند

نیست تنها لغتم ناله و افغانی چند	دارم از سوزِ درون بهرِ تو بُرهانی چند
می برآید شررِ آتشِ هر موی تنم	تا فلک رفت سرِ شعلهٔ نیرانی چند
اشکِ رنگینم از آن جای بچشم دارد	که نثارِ سرِ تست این دُر و مرجانی چند
تا تو آئی بنظر غیرِ تو ناید در چشم	صفِ مژگانست مرا حاجبِ دربانی چند
غمزه و طرز و ادا عشوه و ناز و شوخی	دلبری را چه فراکرده سامانی چند
نیست نرگس بمزارم که ز روی حسرت	خاکم آورده برون دیدهٔ حیرانی چند

غزلی تازه دگر گو بهمین طرزِ نیاز
که بشنوند و برقصند سخندانی چند

نیست در کوی تو تنها سرِ قربانی چند	فرش راهست همه جا مردمِ انسانی چند
استخوانم شده از سوزِ درون خاکستر	شعله زد آتشِ عشقت به نیستانی چند
اثرِ الفتِ زلفست پریشانیِ دل	چون پریشان نشود یار پریشانی چند
نیست آئینه بروی متحیر تنها	صف زده هر طرفی دیدهٔ حیرانی چند
فیضِ محبوبِ الٰهیست که در خطّهٔ هند	خسروانِ دو جهانند گدایانی چند

نه زیانست که جانم به نیازش برود
صید مدد ز تن من بهر نگهش جانے چند

امیر المومنین صدیق اکبر ‌ ‌ ‌ امام المسلمین صدیق اکبر
رئیس العاشقین صدیق اکبر ‌ ‌ ‌ انیس العارفین صدیق اکبر
رفیق مصطفیٰ در غار تاریک ‌ ‌ ‌ نبوده غیر این صدیق اکبر
نثار ما حضر بر مصطفیٰ کرد ‌ ‌ ‌ برای کار دین صدیق اکبر
ببین اندر کمالات نبوت ‌ ‌ ‌ ز امت بهترین صدیق اکبر
نبی را داد حق تسکین بمعراج ‌ ‌ ‌ با آوازه همین صدیق اکبر
امام هر که و مه از صحابه ‌ ‌ ‌ که شاد ای دل حزین صدیق اکبر
باجماع صحابه شد مقرر ‌ ‌ ‌ نبی را جانشین صدیق اکبر

نیاز از بهر آن مداحش آمد
که بوده ست اینچنین صدیق اکبر

ستمگرا امیر نعشم گذر دریغ مدار ‌ ‌ ‌ نیاز کشته خود یک نظر دریغ مدار
فسانه ایست مطول تطاول زلفت ‌ ‌ ‌ سماع مختصرے زان سمر دریغ مدار
گرفت آتش عشقم ز فرق تا بقدم ‌ ‌ ‌ ز آب پاشیت ای چشم تر دریغ مدار
اگرچه لطف جوابم امید نیست ز یار ‌ ‌ ‌ بلاغ نامه ام ای نامه بر دریغ مدار
اگرچه صید زبونم ولیکن ای صیاد ‌ ‌ ‌ گرفتنم پئے صید دگر دریغ مدار

شدم بیخبر از خویشتن مرا خبرست
خبر ز حال من بیخبر دریغ مدار

بظلمت شب زلفت بغبغب افتادم
ز جلوهٔ رخ رشک قمر دریغ مدار

بهار داغ دلم رشک گلشن ارمست
پری رخا سر باغم گذر دریغ مدار

هنوز قابل پیوند چاک جیبم نیست
ز دستکاری خود بخیه گر دریغ مدار

شکیب و تاب و توان همره دلم رفتست
تو نیز بی دل و جانم سفر دریغ مدار

نیاز داری اگر آرزوی دولت فقر
ز صرف ما حضرت تا بسر دریغ مدار

دارد دل دیوانه ام سودای لیلای دگر
مجنون طبع وحشیم بگزید صحرای دگر

در هر نظر بنمایدم طرز دگر حسن بتم
هر لحظه بینم جلوهٔ هر دم تماشای دگر

چون من ز سر تا پای خود صرف تماشا شده ام
هیچم نماند تا کنم حسرت تمنای دگر

نا رفته راه یکقدم صد طی مراحل کرده ام
تا داده جای خود ز دست آسوده ام جای دگر

در هر شکست در پیچشش بستگی شد حاصلم
در هر بپا افتادنم پا در یافتم پای دگر

در حالت نزع نیازی یار جان بخشم بیا
بهتر نباشد زین علاج این دم مداوای دگر

میکند با من دلم هر لحظه اظهاری دگر
از درد غم میزند سر هر دم اسراری دگر

بلبل بستان سرای جان ما در هر نوا
میدهد ما را نشان از سیر گلزاری دگر

مینماید هر زمانم محرم اسرار غیب
یار من با طرز نو در رنگ گفتاری دگر

حسن دیگر میشود در هر نگاهم جلوه‌گر — میکند هر دم تماشای رخ یاری دگر
کی شوم قانع بمهر ماهرویان جهان — چونکه اینها قطره‌اند از بحر زخاری دگر
رب ارنی میسراید موسی هر موی من — میدهد در هر تجلّی جلوه دیداری دگر
چشم عالم بین چه تاب آرد بخورشید رخش — دیدن رویش بود مقدور ابصاری دگر
عشقبازان حقیقت راست از سر تا قدم — راه و رسم دیگر و اوضاع و اطواری دگر
علم رسمی در کنار انداز و گیر از دل سبق — نکته عشقت کند حل بحث و تکراری دگر
هستم از صبح ازل در مستی و جوش و خروش — خورده‌ام من جام می از دست خمّاری دگر

ای نیاز از جوش مستی یکدمی فارغ نیم
نیست جز با هو و شورم تا ابد کاری دگر

هر چه از سحر و فسون اندر جهان می بینمش — جادوی چشمان فتّان بتان می بینمش
نیست پروای دلم را غیر پروای بتان — فارغ از سود و زیان دو جهان می بینمش
جنّة الماوای دل کوی بتان دانسته‌ام — زان جهت مستغنی از حور و جنان می بینمش
در ازل شغل دلم مهر بتان می بوده است — زین سبب روز و شب اندر کار آن می بینمش

طالبا برخیز و رو چون سایه همراه نیاز
تا آنکه در راه حقیقت خوشروان می بینمش

آنچه او صبح است از روی بتان می بینمش — وانچه او شام است از موی بتان می بینمش
هر چه از سحر و فسون آید پدید اندر جهان — غمزهٔ چشمان جادوی بتان می بینمش

دل بامیدی که گاهی دست بر دامن زند — در بر خاکِ رهِ کوی بتان می بینمش

جان بقالب تنگ گشت و تا لبانم آمده — دل هنوز اندر پیِ جوی بتان می بینمش

آگهی کی باشدش از شور و غوغای جهان — روز و شب در شور و هاهوی بتان می بینمش

چون نباشد این دماغم بیدماغ از بوی گل — پُر دماغ از بوی گیسوی بتان می بینمش

نیتِ سجده بسوی کعبه چون آرم بدل — سر نهاده سوی ابروی بتان می بینمش

دیر را دانم حرم در پای بُت سر آورم — زانکه وجه الله خود روی بتان می بینمش

بُت پرستی کی گذارم ناصحا منعم مکن — اسجده میخوانیش حق سوی بتان می بینمش

زاهدا نامِ صنم گیر از ادب پیش سنا نه
چونکه از قومِ دعاگوی بتان می بینمش

آنکه بُد سرِ نهان نورِ عیان می بینمش — هم ز عالم برتر و هم عین آن می بینمش

در مقامِ ذاتِ خود نام و نشان چیزی نداشت — باز در اسم و صفت نام و نشان می بینمش

رتبه اش عالیست از بودن برین کون و مکان — بوالعجب هستم که هم در هر مکان می بینمش

در تماشای جهان چون دل نهاد از خلوتش — گر دیگر در این و آن خود این و آن می بینمش

گاه صاحب هوش و عاقل واعظ عالم شود — گاه مست اندر سرِ پیرِ مغان می بینمش

گاه با ناز و ادایش شوخ و شنگ و دلربا — در لباسِ گلرخان خوش نوجوان می بینمش

گاه بسمل نیمجان مجروحِ شمشیرِ بتان — در شکلِ زارِ عاشقان بس ناتوان می بینمش

گرچه پوشد کسوتِ بسیار در رنگِ هزار — لیک من او را چو یک دانم همان می بینمش

دل که بود اندر تنم پر از نیاز درد و غم
گم شد اندر عشق بی نام و نشان می بینمش

مست گشتم از دو چشم ساقی پیمانه نوش
الفراق ای ننگ ناموس الفراق ای عقل و هوش

یا رب این چشمیست یا جادوست کز کیفیتش
همچو دریای محیط این قطره ام آمد بجوش

شد تنم همرنگ با جان جان به تن همرنگ شد
می برد هر جا که خواهد جان تن خانه بدوش

گفتمش ای جان من جانان و هم تن خود توی
گفت فی الواقع ولی در ستر این اسرار کوش

نیست اندر اختیارم ضبط حالت چون کنم
می برآید از درونم نعره وش و نعره وش

دی بدم من شیخ دین و سبحه خوان مسجد نشین
هستم اکنون بت پرست و کافر زنار پوش

زهد و تقوی در فگندم زیر پای آن صنم
مذهبم عشقست و رندی مشربم جوش و خروش

زاهدا بشنو خدا را آنچه میگویم ترا
زهد بمعنی گذار و جام عشق از من بنوش

خدمت پیر مغان بر خود گرفتم فرض عین
کمترین از بندگانش بنده ام حلقه بگوش

پیر در میخانه بنشستم بصد عجز و نیاز
گشته ام از بهر یک جام می طاعت فروش

عالمی پر شور گشت از غلغل و شورت نیاز
یکدمی ای یار من از ها و هو بس کن خموش

پرتو مهر قدیمست این مه تابان عشق
جلوه نور کلیمست آتش سوزان عشق

دود آه سرکشی از سینه سوزان من
مد بسم الله باشد بر سر دیوان عشق

عاشقان در بینوائی خسروی ها میکنند
شاهی کونین دارد بی سر و سامان عشق

شمع و پروانه بهم دارند ربطِ عاشقی — رشک سنجیدیم سوز هر دو در میزانِ عشق

در حریمِ وصلِ جانان در نهادم چون قدم — هستیم را کرد بیرون از درش دربانِ عشق

صبر و دل هوش و سرم چون طاقتِ مهمان نداشت — خود برفت و خانه را بگذاشت با مهمانِ عشق

دارد آزادی ز تقلیدات دهر بیگمان — هر که دارد پای در زنجیر در زندانِ عشق

کافرِ عشقم مپرس از دینِ من ای همنشین — عشق اسلام است و دین و ملک کفرستانِ عشق

فارغ از رسم و رهِ گبر و مسلمان ساخته — مرحبا صد مرحبا بر لطف و بر احسانِ عشق

کشتهٔ شمشیرِ عشق از مرگ باشد در امان — زندهٔ جاوید باشد مردهٔ بیجانِ عشق

لَیسَ فی شَوقِ الحقیقةِ مِن مَتاعٍ غیرِ حق — لَیسَ مِن دونِ الفنا جنس علی دکّانِ عشق

لطفِ سیرِ عشقبازی از سرِ بیسر مپرس — کاندرین میدان سرش گوییست در چوگانِ عشق

در نگاهِ موشکافِ دیدهٔ اهلِ نظر — در پسِ هر پرده دارد جلوهٔ جانانِ عشق

چشمِ ادراکِ خرد را بهره بنود و نیاز
از تماشایی که بیند دیدهٔ حیرانِ عشق

بازی تختِ دلم شد جلوه‌گر سلطانِ عشق — سوخت رختِ هستیم از آتشِ سوزانِ عشق

بعد و همی سر کند در یک قدم برداشتن — طرفه طفره دارد این جولانِ یکرانِ عشق

جوششِ دریای عشقست اینجهان و آنجهان — گنبدِ گردون حبابی باشد از عمّانِ عشق

یک نمود این کثرتِ وهمی بیک دو کرد تم — بوالعجب ماندم ز کارِ خنجرِ برّانِ عشق

گرچه یک آسانِ عشق آسان کند صد مشکلم — لیکه مشکل تر ز صد مشکل بود آسانِ عشق

آب حیوان مرگ باشد در مذاق عاشقان | زنده جاوید هستند انکسان از جهان عشق
زاهدا تا بین اگر بینا ستی دارد هوس | هان بکش در دیده کحل خاک اصفاهان عشق
ملت و آئین عشق از جمله ملتها نکوست | زین جهت ره میروم بر جادهٔ یاران عشق
چون زلیخا من اسیر یوسف مصری نیم | در نظر دارم هزاران یوسف کنعان عشق
نی بوصل آرام جان نی در فراق آسودگی | از که جویم چارهٔ این درد بی درمان عشق

ای نیاز از گفتگوی این و آن بس کن خموش
محو شو اندر تماشای رخ جانان عشق

جلوه گاه ذات بین در منظر ایوان دل | عرش سلطان وجوب این کرسی امکان دل
گنبد گردون عالم از حبابی بیش نیست | کو نمودار آمده از بحر بی پایان دل
دید چون میدان دل برهان سلم نقض یافت | نتیج عکس قیاس است محبت و برهان دل
چون زلیخا کی شوم من مبتلای یوسفی | صد هزاران یوسف مصریست در کنعان دل
در حباب دل بصدق جان همی دارم نیاز | تا ابد باشد همین سان دست من دامان دل

از بیان این و آن خاموش بنشین ای نیاز
باش مستغرق به دیدار رخ جانان دل

در راه حق اندیشی می پویم و می رقصم | دست از خودی و خویشی میشویم و میرقصم
گه گریم و گه خندم گه دست زنم گه پا | از مستی و جوشش اندر ها هو یم و میرقصم
جامی ترمی باقی از دست خوش ساقی | با کثرت مشتاقی میجویم و میرقصم

از جامهٔ جسمانی زان یوسف لاثانی — بوی خوش روحانی میبویم و می رقصم

در شوق جمال او یکدل شدم و یکرو — لا واحد الا هو میگویم و میرقصم

در راه شد و آمد مانند دمم سعید — هم سبزه نمط بیحد میرویم و میرقصم

چون رفت نیاز از خود و از کون و مکان بر شد

زد نعره که من بیخود خود اویم و میرقصم

دمی نظارهٔ روی تو ای یار آرزو دارم — برون آ از سراپرده که بسیار آرزو دارم

خیال لطف رویت رشته ام از کفر و دین بگسست — نه من تسبیح میخوانم نه زنار آرزو دارم

نگر دیده ام گرد تو اندر خواب آسایش — که من گمگشتگی چون خط پرگار آرزو دارم

بسهلی از نگاهت میشود صد مشکل آسان — بانصاف از نظربازی چه دشوار آرزو دارم

حضور خویش یادم گیر و آنگه مهر کن یا قهر — بهرگونه بدربار تو یکبار آرزو دارم

دلم دانا هری میرزائی گوید بگفتنی ست — باین جنس گرانمایه خریدار آرزو دارم

نیاز این شیوه را بتر ز مرگ خویش میدانم

که درد یار را درمان ز اغیار آرزو دارم

نه انکارم ز اغیار است نی یار آرزو دارم — خداوندا دل بی شغل و بیکار آرزو دارم

چو بر مرکز نشستم یافتم جای و مقام خود — دلا گردش چرا شکل پرگار آرزو دارم

شب بخت سیه را صبح از مهر تو میخواهم — کشود کار آسانی نه دشوار آرزو دارم

ز قید کفر و دین رستم اگر آزادی بخشد — شوم کافر اگر تسبیح و زنار آرزو دارم

مقامِ بخت دل سنجواہم از چشم سرِ مژگان
کہ این مقصود خود دارد بسر آرزو و دارم

نگاہِ اندکے مہرے بفرما بر دلِ زارم
اگر انصاف فرمائی چہ بسیار آرزو دارم

بدو روزندگی یک لحظہ آسایش نمی بینم
ز فیضِ عامِ تو ای مرگ زنہار آرزو دارم

نیاز از رتبہ عقل و خرد ہرگز مپرس از من
کہ ہر دم مستیِ از چشمِ سرشار آرزو دارم

ما جانِ خود بدلبرِ جانانہ دادہ ایم
آتش ز روی شمع بہ پروانہ دادہ ایم

در بوسِ ما بیابت نہ وہم تلوث ست
جانان بجو کہ بوسہ بپاکانہ دادہ ایم

از ما گرہ کشا ز دلِ مو بموے یار
سوگندِ زلفِ او بتواے شانہ دادہ ایم

حرمانِ ما بدور تو ساقی برائے چیست
در قیمتِ میٔ تو دل آیا نہ دادہ ایم

تا چند خستگی و غریبی و بیکسیست
دستِ طلب بدستِ کریمانہ دادہ ایم

زاہد طمع مدار ز ما پا بوسِ خویش
بوسِ نیاز بر لبِ پیمانہ دادہ ایم

احرام بستنم بحرم کے سزد نیاز
ایمان و دین بکافرِ بتخانہ دادہ ایم

ہوای سیرِ گل دیدن ندارم
چو بلبل ذوقِ نالیدن ندارم

نہ داغستانِ دل باغ و بہارم
دگر پروای گلچیدن ندارم

ز بوی زلف سیہ آہوی جانان
دماغ مشک بوئیدن ندارم

خدارا بر سرِ بالینم آ یار
کہ من یارائے جنبیدن ندارم

بروید نرگس از خاکم پس از مرگ
بجز حسرت دیدن ندارم

ز خود رفتم چو پرسیدی ز حالم
خبر از لطف پرسیدن ندارم

اگر در کاهشم قدرت فزونست
بجانت هیچ کاهیدن ندارم

شبی روزی نشد جز خواب بختم
که هم در خواب خوابیدن ندارم

مکن تکلیف دام و دانه صیاد
پر و بال و سر پریدن ندارم

بهارم بی بهاری و خزانست
ز گلچین خوف گلچیدن ندارم

بشاز اندر سخن سنجی منم هیچ
ولیکن عیب وزدیدن ندارم

زروی حسرت دیدن ندارم
ز باغی داغ گلچیدن ندارم

خروش و جوش نالیدن ندارم
دماغی را خراشیدن ندارم

بهار سینه ام رشک چمنهاست
بداغستان چها دیدن ندارم

منم پروانه و هم شمع و هم سوز
بگرد غیر گردیدن ندارم

نگه آسا روم بر اوج افلاک
ز جای خویش جنبیدن ندارم

دلی دارم برنگ غنچه لب بند
چو گل بیهوده خندیدن ندارم

من آن مهرم که بیرنگیست تابم
برنگ ذره تابیدن ندارم

بگرد خود همی گردم چو گردون
برون از خود خرامیدن ندارم

ز خورشیدم درخشان جمله ذرات
بجز حرف درخشیدن ندارم

محیط عالم و مرکز نشینم | خطر از دست لغزیدن ندارم

نیاز از من مپرس اینده‌ام دگر هیچ
دماغ هیچ پرسیدن ندارم

الا یا ایها الساقی بده جام می نابم | که افگندست هشیاری بلا در پیچ و در تابم
ندارم آرزوی علم و فضل دو جهان در دل | همینم بس بود کز خود زمانی بیخودی یابم
مده تکلیف علم رسمیم ای عالم عالم | پریشان حالیم رومید از درس ابوابم
مطلق کرده ام من زوجهٔ کونین از اندم | که با مهرت قبولم اتفاق افتاد و ایجابم
نمود این پارهٔ خاکم چو اکسیر آتش عشقت | چه ظرفه قائم النارم بیا بنگر بسیمابم
بوقت نوجوانی حال پیری شد بمن طاری | غم هجران جانانم بشیب انداخته شابم
چه نگرانی و حیرانیست چشم بین یارب | نمی آید خیال خواب شب هم در شب خوابم
چه طوفان خیز انکستای روان از چشم خونبابم | کتر سانم زغرق عالم اندر موج سیلابم

تو صد گونه جفا و جور بر من میکنی جانان
بجز عجز و نیازم نیست دیگر شیوه و دابم

جانان بغمزه میتواند تپید تابم | سوزان جگرم آه کشم دیده پر آبم
چشم تو ربوده است من هوش و حواسم | بیتابم و بیطاقت و هم بیخور و خوابم
ای ساقی شتا به ببین سوی من زار | در آتش غم سوخته ام تحفه کبابم
گر حال دل خسته بپرسی زسر لطف | ناید بزبان حرف بجز آه جوابم

زنّار بدوشم بدهد زلف تو ما را — روی تو کند راهبری سوی صوامم
ما را بکتاب دگری چیست حواله — دل در بر خود دارم و اینست کتابم

بر عجز و نیازم نظر لطف و کرم کن
بیخود ز خودم ساز نیوشان می نابم

ز جادوی نگاه دیده آن یار مسحورم — خرد گم کرده و دیوانه و مجنون و مسحورم
بگوشم چون در آمد از لب شیرینش آوازی — شدم مست الست و در بلا افغانم و شورم
اگر یابیم بجای سر و گر جای پا افتد — ز مدهوشی و سرمستی خود معذور و مجبورم
بسوی کوی او پویم جمال روی او جویم — چه کارم آید ای جانان دهند ار جنت و حورم
گدای بینوایم ساز و برگم خوش نمی آید — کلاه بیسری بر سر است از تاج فغفورم
دو نیمم کرده تیغ ابروش در طرفة العینی — بحمد الله شهید اکبرم ماجور و مغفورم

مقامم ای نیاز اندر جهان هر کس نمی داند
فرید دهر و دوران وقتم همرنگ منصورم

بطون حق مبطّن دان بجان جان نهانم — ظهورش آشکارا بین بروی روی اعلانم
فروغ مشعل نور قدم کرده ست تابانم — چه تاب آرد حدوث تیره با شمع فروزانم
مقدس طینتم عالی نژادم این قدر دانم — که ننماید گل ولای فنا آلوده دامانم
ز بهر تشنگان آبم برای مردگان جانم — علاج علت و رحمت شفای دردمندانم
بود کحل البصر دیده نظاره عالم — غبار گرد پای خاک آدم خیز انسانم

برای نه عرض ذاتم جواهر خمسه اجوهر | که خود اصل الاصول هستم و رکن جمله ارکانم
برون آمد ز بحر ذات من صد گوهر و مرجان | ولی آدم دُرِ یکتاست زان دریای عمّانم
خور و مه روز و شب حیران لشوق دیدنم گریان | بگردم هیچ با صد جان بلاگردان و قربانم
نه کافر گفتنم باید نه مومن خواندنم شاید | که نی در بند کفر هستم نه اندر قید ایمانم
نه قیدِ بند دریابم نه بند قید بالایم | بجز این و آن بود جایم نه در این هم در آنم
نمود جان و تن در من نباشد جز خیال و فن | نه جان میدارم و نه تن که من خود جانِ جانانم
نشانِ تازه میگردم عیان از مکمن غیبم | نمی یابند اهلِ وهم بود آنم بیک شانم
نیاز و عجز و بیتابی اگر یابی دست با من | نه بینی بیسر ناز و غنا اندر دگر آنم
جهان پر غلغل و شور است از گفتار شیرینم | کجا یابی سخنگو چون لب لعل دُر افشانم
بمیدانِ حقیقت تا سر خود را ندر بازی | نیابی یکسر مو راز سر گوی و چوگانم

شکر دانم

ره راز نیازِ من نمی یابند گمراهان
نمی بینند خفاشان رخ خورشید عرفانم

در آمد بر سرم ناگه شب آن شمع شبستانم | زد آتش در پر و بالِ دلِ پروانه جانم
نهاد اندر نهادم آتش حسنش چنان آتش | که از سر تا قدم یکسر برنگِ شعله سوزانم
خبر از خویشتن یک لحظه یک ساعت نمیدارم | چنان محوِ خیال و جلوه جانبخش جانانم
مثال برق بر من نور فتاد و از سرم بگذشت | تن و جان سوخته رفت از برم ایمی و از جانانم
نه خوابم ماند نی راحت نه تابم ماند نی طاقت | نه تقوی ماند نی طاعت نه دین ماند و نه ایمانم

جنون در جان من پیدا قیامت بر سرم برپا
بدل اندوه و ماتمها عجب سازست سامانم

چه وحشت دارد این سودای من یارب بدین وسعت
جهان از عرش تا فرش آمده هم تنگ دامانم

جنونم پرده در شد پنجه زد بر دشت چگویم من
که تا پایان امن شد چاک گریبانم

نمی ترسم من ای واعظ ز هول آتش دوزخ
که صد چند است از وی گرمی جانسوز هجرانم

گذار کاروان بخت دل را در تری افتاد
بهر دم می‌چکد قطرات خون از چشم گریانم

نیاز از شور تو حالم شده است افسانهٔ عالم
نمودی فاش ای نادان بخلق اسرار پنهانم

مرید پیر مغانم دگر نمیدانم
خراب بادهٔ آنم دگر نمیدانم

همین که پیر مغانست پیر مرشد من
بس است نام و نشانم دگر نمیدانم

بدل چو زمزمهٔ عشق نای هم میده
چو نی بشور و فغانم دگر نمیدانم

شرار حسن رخ دوست آتشم زده است
حریق سوخته جانم دگر نمیدانم

قبول هدیه ام ای شاه حسن پا بنها
فدایت ای دل و جانم دگر نمیدانم

درون آینهٔ خویش تا خدا دیدم
بسوی خود نگرانم دگر نمیدانم

ز راز دهر چگویم که خود گمم یاران
جز این که هیچ ندانم دگر نمیدانم

خداپرستی من تا خدائیم برساند
فزون ز وصف بیانم دگر نمیدانم

بیار محو شدم چون حباب در دریا
ز چشم خلق نهانم دگر نمیدانم

شنیده اگر از من صلای سبحانی
تو گفته زبانم دگر نمیدانم

کمال فقر شد هست از ظهور فخر الدین
فدای او دل و جانم وگر منیدانم

ز بی نیازی خود میدهم خبر به نیاز
که جان جان جهانم وگر منیدانم

عاشق بیخبر منم من نه منم نه من منم
عارف باهنر منم من نه منم نه من منم

سوز دل و جگر منم حشمت و پرده در منم
دانش بخیه گر منم من نه منم نه من منم

امن منم خطر منم زهر منم شکر منم
نفع منم ضرر منم من نه منم نه من منم

شام منم سحر منم شمس منم قمر منم
در همه جلوه گر منم من نه منم نه من منم

اینهمه بحر و بر منم وینهمه خشک و تر منم
قطره منم گهر منم من نه منم نه من منم

شاهد دلربا منم مطرب خوش نوا منم
سمع منم بصر منم من نه منم نه من منم

حسن و جمال حق منم عز و جلال حق منم
حشمت و جاه و فر منم من نه منم نه من منم

طوطی صد زبان منم بلبل نغمه خوان منم
روضه منم شجر منم من نه منم نه من منم

صوفی باصفا منم سجده و باخدا منم
اہل دل و نظر منم من نه منم نه من منم

آدم و شیث و نوح و هود غیر حقیقتم نبود
صاحب هر عصر منم من نه منم نه من منم

موسی جلوه بین منم قائد فلسطین منم
نور منم بشر منم من نه منم نه من منم

عیسی مریمی منم احمد هاشمی منم
حیدر شیر نر منم من نه منم نه من منم

ناز و نیاز خود منم سوز و گداز خود منم
کرده قدم ز سر منم من نه منم نه من منم

من نمنم نه من منم من نمنم نه من منم
تن مبین حق منم شرح مبین حق منم
کعبه منم حرم منم دیر منم صنم منم
عشق منم جنان منم درد منم زبان منم
دوحه منم چمن منم لاله و نسترن منم
بلبل داستان منم طوطی صد زبان منم

رفته ز خویشتن منم من نه منم نه من منم
سر منم علن منم من نمنم نه من منم
مومن و برهمن منم من نمنم نه من منم
روح منم بدن منم من نمنم نه من منم
هم گل و هم سمن منم من نمنم نه من منم
گوش منم سخن منم من نمنم نه من منم

عجز و نیاز هم منم خوبی و ناز هم منم
حسن منم محسن منم من نه منم نه من منم

چون یار بزم آمده پوشیده نقابم
حرفیست جهان از ورق دفتر علمم
دریای محیط است وجودم به حقیقت
عالم شود ار مست ز چشم من سرمست
سلطان جهان هستم و آزاد ز هر قید
چون مهر من از مطلع غیب آمده بیرون
ای مرده دلان عین حیات ابدیم
از کشف کرامات ملافید که اینها
خود عاشق خود هستم و مشتاق لقایم

پس کس نبود حاجب و غیبت حجابم
من نسخهٔ جامع عجبی طرفه کتابم
در صورت خود گرچه بتمثال سرابم
یاران چه عجب هست که من کهنه شرابم
گو شکل گدایانه به قید گل و آبم
ذرات جهان جمله عیان گشت ز تابم
وی تشنه لبان سوی من آیید که آبم
افتاده براهید بتعداد حسابم
در شکل نیاز آمده ام با تب و تابم

با همه خوبرویم عاشق روی کیستم
رستهٔ ز دام جسم و جان بستهٔ موی کیستم

در دلم این تپیدگی وز خود من رمیدگی
ساکن کنج بیخودی بسمل خوی کیستم

جلوه‌گرم بهر جهت نعت منست هر صفت
سجده‌کنان بجان و دل جانب سوی کیستم

مست ز بوی من جهان نیست که هستم زان
واله و مست در پی نکهت و بوی کیستم

با همه دلبری و ناز شیوه گرفته‌ام نیاز
خاک نمط بزیر پا ذره و کوی کیستم

بیچون و بیچگونه‌ام عنقای قاف قدسم
بی‌شبه و بی‌نمونه‌ام عنقای قاف قدسم

از وحدتم مبرا وز کثرتم مبرا
پاک از همه شیونم عنقای قاف قدسم

بیرنگیست رنگم ننگست عار و ننگم
دانی که من چگونه‌ام عنقای قاف قدسم

از خلق ماسواییم وز امر ماوراییم
برتر ز کاف و نونم عنقای قاف قدسم

بی‌نام و بی‌نشانم بی‌شرح و بی‌بیانم
از عقل بس برونم عنقای قاف قدسم

هرچند در ظهورم نور ظلام و نورم
در پردهٔ کمونم عنقای قاف قدسم

صد بیهمه همه شدم از وهم خلق دورم
خود باطن البطونم عنقای قاف قدسم

هر قبله هست رویم هر سجده هست سویم
معبود و عابدونم عنقای قاف قدسم

سلطان بی‌نیازم گو صورت نیازم
نشناسیم که چونم عنقای قاف قدسم

من آن نورم که اندر لامکان موجود بودستم
باشراق خودم خود شاهد و مشهود بودستم

نه از عالم بیانی بود شانی آدم نشانی بود است
که از نظارهٔ حسن خود مشغول بودستم

بسیطم آن قدر شد منبسط از حب پیدائی
که با یک نقطگی صد با خط محدود بودستم

هیولای دو عالم مادهٔ ارواح و اشباحم
شبیه جسم و جان را همچو تار و پود بودستم

ز بهر رفع شرک و دفع وهم هستی غیری
بشکل انبیا و اولیا موجود بودستم

لباس بوالبشر پوشیده مسجود ملک گشتم
بتصدیق محمد حامد و محمود بودستم

گهی ادریس گاهی شیث گاهی نوح گه یونس
گهی یوسف گهی یعقوب گاهی هود بودستم

گهی صالح گه ابراهیم گه اسحق گه یحیی
گهی موسی گهی عیسی گهی داود بودستم

برای یکسان امروز نقد وقت شان گشتم
ز بهر دیگران فردا موعود بودستم

بدریای حقیقت بهر غواصان دریادل
بهر غیبی و عنبر گوهر مقصود بودستم

نیاز اندر حقیقت لایزال و لم یزل هستم
مگر با این تعین نیست و نابود بودستم

ای طالبان ای طالبان من با شما هر جاستم
هم جلوه گر در دیدها هم منظر و دیدستم

این دوری و مهجوریم از وهم و پندار شماست
در نسبت خود با شما دریا و موج آساستم

ثابت ترم من از همه بی آنکه اثباتم کنند
بی آنکه استثنا کنند از جا مستثناستم

برعکس رسم اینجهان در پرده پیدائم عیان
چندانکه می پوشم شوم پیدا تر از پیداستم

هم صورت ناسوتیم هم معنی لاهوتیم
پنهان تر از پنهان و هم پیدا تر از پیداستم

در جلوهٔ فرق آمدم از خلوت جمع شئون
از انبساط نور خود در هر جهان افزاستم

هر چند نبود غیر من در عالمِ نو و کهن — در ذاتِ بحتِ خویشتن بر رتبهٔ علیا ستم
با حسنِ خود در باختم من نردِ عشق و عاشقی — هم لیلی و مجنون منم هم وامق و عذرا ستم
گه شیخم اندر خانقه گه رندم اندر میکده — گه سبحه و سجاده ام گاهے مے و مینا ستم
هم اول و آخر منم هم ظاهر و باطن منم — هم عالمِ دنیا منم هم نشأهٔ عقبا ستم

گاہے نیاز ایمانِ من گہ بی نیازی شانِ من
این هر دو می زیبد بمن هم بنده هم مولا ستم

خواجهٔ خواجگان معین الدین — فخرِ کون و مکان معین الدین
سرِّ حق را بیان معین الدین — بی نشان را نشان معین الدین
مظهر و جلوه گاهِ نورِ قدم — آفتابِ جهان معین الدین
مرشد و رهنمائے اهلِ جهان — هادیِ انس و جان معین الدین
عاشقان را دلیلِ راهِ یقین — سدِّ راهِ گمان معین الدین
خواجهٔ لامکان و قدس مقام — آسمان آستان معین الدین

قربِ حق ای نیاز اگر خواهی
ساز وردِ زبان معین الدین

تنها نه چاک زد بگریبانم اینچنین — دستِ جنون نمود بدامانم اینچنین
گر لاله زار نیست دلم از هجوم داغ — بارے که کرد رشکِ گلستانم اینچنین
تیرے دگر ز دستهٔ مژگانش آرزوست — لذّت چشیده از لبِ پیکانم اینچنین

واکرده شانه زلف گره گیر آن نگار — کاشفته روزگار و پریشانم اینچنین

نیسان شکسته قدر و گهر مبتذل شود — از کان دیده گر گهر افشانم اینچنین

ای رشک شمع تا بشبستانم آمدی — شد صرف سوختن بدل و جانم اینچنین

جمع دلست حاصلم از دوستان ای رقیب — روی که دیده ام که پریشانم اینچنین

درد مرا علاج شراب وصال تست — بیدرد من لب باز تو درمانم اینچنین

ظالم هلاک میشوم ایندم اگر شتاب — کردی تو در کشیدن پیکانم اینچنین

تا داغ شب چراغ دلم ماهتاب گشت — شد لیلة البرات بکاشانم اینچنین

دارم بطبع سیل سخن سنجی ای نیاز
خواهم که یک دو شعر دگر خوانم اینچنین

محو نظارهٔ رخ جانانم اینچنین — آئینه وار دیدهٔ حیرانم اینچنین

بیسوزی آنچنان که نه دودی نه شعله‌ای — بس بس مسوز آتش پنهانم اینچنین

دولاب چرخ میشود آخر غریق آب — گر هست سیل دیدهٔ گریانم اینچنین

یارب روان ز نشتر مژگان کیست این — فوارهٔ روان ز رگ جانم اینچنین

تا بسته ام خیال رخ و زلف آن نگار — حیرانم اینچنین و پریشانم اینچنین

لب خشک و تشنه کام و جگر تفته ام هنوز — حالانکه غرق قلزم عرفانم اینچنین

کو دانشم که بود حصول تمام عمر — یک جذبهٔ تو ساخته نادانم اینچنین

بی گریه سوخت گشته‌ام با گریه آب برد — گه بی غم آنچنانم و گه با غمم اینچنین

بدیهی

زین بیشتر تو من شدمی الحال من توام — بود از برای شکر تو شایانم اینچنین

مضمون آه و نالهٔ موزون بخاطر است — خواهم نمود مطلع دیوانم اینچنین

دود من ای نیاز بروے نمی رسد

در مجمر سپهر سپندانم اینچنین

خدا را ای صبا بگذر بسوے خاکسارِ من — ببر در کوی آن جانانه این مشتِ غبار من

نقاب از رخ برانداز ای قیامت پرده دارِ من — قیامت ساز کن امروز پسند انتظار من

که آمد در دیار من که شد نو در دیارِ من — چه شد ای بیقرارِ من که شد صبر و قرار من

ز جیب و دامنم دست جنون نگذاشت یکتارے — برو ای بخیه گر مشفق چه خواهی کرد کار من

نمیکردی تو اول ذبح این صیدِ زبونم را — اگر در شانِ فتراکت شکست آید ز شکارِ من

مکن اوراقِ اجزای حیاتم درهم و برهم — نده بر باد ای ظالم کتابِ مستعار من

بدلیقِ فقر شاهی میکنم از خوبی طالع — نه چشم دارد کسے این طالعِ گردون سوارِ من

بعیاری قسم ای یار عیارم مکن پنهان — که بود این همکنارِ من که دل برد از کنارِ من

ز بس محوِ خیالت در دلِ شبهاے تاریکم — سویدای قلب شد تاریکیِ شبهاے تار من

بکامم دیده ام صهباے دیداری نمیرزی — نمیدانی مگر گردون خمارِ انتظار من

نیاز اعجاز شفقت است این سخن سنجی و خوشگوئی

وگرنه شعر بے لغزش کجا گو بفکرِ من

گلے نشگفت جز داغ جگر بر شاخسارِ من — بهارِ سوختن پیداست اندر لاله زارِ من

جنون برخویشتن نازد ز جیب تار تار من
مغیلان برخودش بالد ز پای خار خار من

نباشد خالی از جولانگری گرد و غبار من
نمایان زین میان میگردد آخر شهسوار من

نروید در زمین سینه‌ام جز دانهٔ عشقت
ز خونناب دلم سرسبز گردد کشتکار من

گهی گریم گهی خندم گهی افتم گهی خیزم
بیک حالت قرارم نه چه شد ای بیقرار من

من از مسجد نمیخانه نه از خود میروم یاران
که در دستم نمانده‌اند عنان اختیار من

گه از زلفت پریشانم گه از روی تو حیرانم
همین کفر است و ایمانم همین لیل و نهار من

نه آه و ناله تنها دارم اندر عشقبازیها
تماشای دگر هم دارد این آئینه‌دار من

بهر صیدی بنوی چشم دامم وا نمیگردد
بصحرائیکه میگردم بود عنقا شکار من

جهان با کثرت خود جنب وحدت نقطهٔ صفر ست
حسابی دیگری باید بمفتوح شمار من

نیاز از من مجو از بهر درد یار درمانی
که نبود هیچ شی جز درد یار اندر دیار من

دمی خرامان میگذشت آن ساقی هشیار من
با ادا و ناز و شوخی از سر بازار من

یار خویش [illegible] رخسار من

چون نقاب زلف مشکین از رخ عارض فگند
شد جهان دیوانهٔ روی پری رخسار من

خرمن جان جهان را سوخت و مانند برق
از نگاه ما گذر کرد آن بت عیار من

بسکه در عشقش شدم از کفر و از ایمان بری
رشتهٔ جانم گسست از سبحه و زنار من

عشق اسلام است و دینم عشق دردم نیست و در
عشق غمخوار است و مونس عشق یار غار من

دولت شاهی ز چشم اشکبارم شد حصول
دامن فقرم پر است از گوهر شهوار من

از خیال جو یار و خون دلم شد رشک مشک
در نگهدار ای نیاز این نافهٔ تاتار من

دی در آمد بر سرم آن ساقی سرشار من
از نگاه مست او دیوانه شد هشیار من

می نهم پا جای سر جای پا از بیخودی
هوشمندانم چه می پرسند از رفتار من

از خروش جوش مستی بر سرم پا دوستان
نیست جز دیوانگی کار دگر در کار من

دین و اسلامم فدای ساقی سرمست گشت
شد برهن جام صهبا جبه و دستار من

خواب چشم و راحت جان و قرار و صبر دل
رفته اندر طرفة العین از من این هر چار من

جز مقام عشق آهنگی ندارد بلبلم
بر نیاید جز نوای سوز از منقار من

کار فرما شد جنون در ملک جانم ای نیاز
سخت دشوار است بار عقل در دربار من

سر حق پنهان است اندر معنی اسرار من
ظاهرش پیداست اندر صورت اظهار من

از محیط نقطه مرکز بود اقلیم ملک
چشم دل بگشا و بنگر وسعت پرکار من

نور ذاتش بر دلم هر دم تجلی میکند
تاب دیگر میدهد هر شعله دیدار من

در بنای هستیم از نیستی مستحکم است
وز شکست و ریختن شد پشتی دیوار من

ای مسلمان کفر باشد جزو لاینفک عشق
زین جهت در عاشقی شد کافری در کار من

زاهدا از سر سودای وجه من آگه نه
نیست در فهم تو رمز قشقه و زنار من

طوطی دستان سرای شوق و ذوقم ای نیاز
نشنوی جز نالهٔ جانسوز از منقار من

نیست جز آهنگ عشق آواز موسیقار من / رت ارزنی می نوازد زیر ربط هر تار من

پس که هستم سایه پرورد زیر بال مهر یار / یمن میگیرد هما از سایهٔ دیوار من

ای نسیم گلشنی هان سوی درگاهم بیا / تا رساند و مشامت بوی جان عطار من

حسن خوبان سر حق بینی مثال عینک است / میدهد بینائی اندر دیده نظار من

آمد اندر ملک جان بر تخت دل سلطان عشق / حاکم عقلم بدر شد از سر هشیار من

تا بجوش دریای محیط این قطره ام شد موجزن / چون بجوید غرق شود آن قلزم زخار من

کرد مارا بی نیاز آن قبله اہل نیاز

لطف فرما شد باحوال دل افگار من

اسیر عشق مقتولست و مجنون / حريق قلبه والنار مكنون

نمیداند طبیب آزار ما را / وما يجوبه منهاج وقانون

نه ما تر دامنیم اندر نظاره / بري نفسنا عما يظنون

شهید اکبرست این کشتهٔ عشق / وما للزهد والتقوى يمكنون

بیا جانان بفهم لطف سرما / حضور الحي على الاموات مسنون

نیاز اندر خمارست ای درینا

وخمر الدن مملو ومدنون

مريض العشق مفتون ومجنون / سكوب عينه والقلب محزون

نجي محبوبه من كل حين / فما مسجون هذا السجن مسجون

وَمَن يَعلَمُ تَدَاوِيهِ سِوَى الحُسنِ ‌ ‌ فَيُخطِي بَثَّةً فِيهِ فَلاطُونَ

أَلَا يَا صَاحِبَ الوَجهِ الحَسِينِ ‌ ‌ تَعَالَىٰ حُبُّنَا عَمَّا يَقُولُونَ

تَرَحَّم وَالتَفِت نَحوَ المَشُوقِ ‌ ‌ فَإِن بَاعَدتَ عَنهُ عَادَ مَجنُونٌ

بَلاءُ العِشقِ يَا اُمّي بَلاءٌ

وَالافُ المَصَائِبِ فِيهِ مَشحُونٌ

عید است ساقیا درِ میخانه باز کن ‌ ‌ پیمانِ توبه بشکن و پیمانه ساز کن

هنگامِ زهد و توبه و تقوی گذشت و رفت ‌ ‌ دورِ حقیقت است وداعِ مجاز کن

شکرانه پیچ و تابِ دلِ سوگوارِ من ‌ ‌ کوتاهیِ مقالِ دلِ زلفِ دراز کن

بنما بما تجلیِ جانبخش و دلکشا ‌ ‌ طرزِ ادا و غمزهٔ عاشق نواز کن

امروز روزِ عیش و نشاط و سرور هست ‌ ‌ جود و عطا و لطف با اهلِ نیاز کن

گنجِ غنا علیست که دل را غنی کند ‌ ‌ ای دل اگر غنا طلبی ترکِ آز کن

تا صبحِ وصل دررسد هر شب ای شیاطر

چون شمع آه و گریه بسوز و گداز کن

شاهِ عشق آمد و شد تخت نشین بر من ‌ ‌ شحنهٔ عقل بدر شد ز حدِ کشورِ من

همه تن دیده شدم بهرِ تماشای کسی ‌ ‌ هر سرِ موی نشست همسرِ چشمِ سرِ من

پیشِ تو حلقه نشین برمنظِ هاله ماه ‌ ‌ تا پریانِ جهان گردِ پری پیکرِ من

واعظا جنتِ من سینهٔ پر داغِ من است ‌ ‌ دلبرم حورِ من و چشمِ ترم کوثرِ من

پس فرو ماند جناحِ ملکوت از پرواز　　بمقامیکه رسید این و لک بی پرِ من

یافتند عالمیان تابِ وگر از نورم　　چون ز آفاقِ جهان گشت بلند اخترِ من

تا شوی محرمِ اسرارِ حقیقت چو نیاز
سایه سان باش پس پیش رو رهبرِ من

دلا خاکِ رهِ کوی محمدؐ شو محمدؐ شو　　ز هر سوی بیا سوی محمدؐ شو محمدؐ شو

بهر دم سجدهٔ جان سوی بیتِ محمدؐ کن　　بروی قبله روی محمدؐ شو محمدؐ شو

تجرد پیشه گیر از قیدِ عالم وارهان خود را　　اسیرِ حلقهٔ موی محمدؐ شو محمدؐ شو

باخلاقِ الهی متصف بودن اگر خواهی　　سراپا سیرت و خوی محمدؐ شو محمدؐ شو

بکن خالی مشام از بوی گلهای جهان ای دل　　بیا دلدادهٔ بوی محمدؐ شو محمدؐ شو

نیاز اندر دلت گر مهرِ عرفانِ خدا باشد
فدای شانِ دلجوی محمدؐ شو محمدؐ شو

من پاکبازِ عشقم ذوقِ فنا چشیده　　آهوی دشتِ هویم از ماسوا رمیده

پرده های وهمی ما را حجابِ دیده　　دیدیم روی جانان این پرده ها دریده

گل گشت غنچهٔ دل وابستگیش وا شد　　چون بادِ نوبهاری بر گلشنم وزیده

چون آفتابِ معنی در جانِ من درخشید　　گشتم بچشمِ مردم چون مردمک پدیده

من نورِ ذاتِ حقم ای صاحبِ بصیرت　　در صورتم اگر چه از خاک آفریده

در صورتم نظر کن اندر مرقعِ خلق　　نقاشِ دستِ قدرت تصویرِ من کشیده

روحِ الٰهیم من جانِ خدائیم من — از صنعتِ عجیبه در آب و گل دمیده
من جلوه گاهِ ذاتم هم مظهرِ صفاتم — هم اصلِ کائناتم از نورش آفریده
آئینهٔ پُر صفایم جامِ خدا نمایم — هم عین و هم جدایم ای مردِ برگزیده
سلطانِ بی نیازم چون سرو سرفرازم — هم بندهٔ نیازم مثلِ کمان خمیده
از جامِ عشق مستم مستانهٔ الستم — بی پا و بی سرستم از قیدِ تن رهیده
زاهد مگیر بر من بگذر ز گفتگویم — نشنیده که فرقست در دیده و شنیده

قولِ نیاز بشنو یعنی ز خود برون شو
چون از خودی برآئی باشی خدا رسیده

ای عکس نمای تو هر ذره چو آئینه — از دولتِ دیدارت هر دیده چو گنجینه
نظارگیانت را هنگامِ تماشایت — هر شب چو شبِ قدرست هر روز چو آدینه
پیدائی و پنهانی هم صورت و هم معنی — هم نور و سرورِ تو هم دیده و هم سینه
این حسنِ مجازی را در چشمِ حقیقت بین — هم عینکِ بینائی هم قنطره و زینه

اندر من و او هر دم رازی و نیازی هست
روشن بود این معنی بر سالکِ دیرینه

تهی عز و علای منتهای اوجِ الثانی — نبیِ شرع و مهبطِ تنزیلِ فرقانی
امیرِ عالَمِ امر و شهِ معمورهٔ خلقی — ادیبِ علوی و سفلی رسولِ المثنی و جانی
ظهورِ کاملِ ذات و صفاتِ حضرتِ یزدانی — حبیبی سیدی محبوبِ خاص الخاصِ ربانی

رحیمی رحمة للعالمینے شافع مخلقے
کریم اکرم لے خلقے سراپا فیض جانے

درخشان آفتاب آسمان حسن محبوبے
چو شمع صبح در بزمش نماید ماه کنعانے

شبستان جهان روشن ز نور ماه روی او
ز تاب شعلهٔ حسنش کند خورشید رخشانے

کند در یک نگه واجب نما آینهٔ دل را
به یک چشمک نماید اندر خشش نگار امکانے

حق اندر شان تشبیهی محمد نام خود خوانده
محمد غیر حق نبود بحکم ذوق عرفانے

چه وسعت داده یارب بظرف آن عظیم الشان
گدائی عبد دگر بیند بجاے قول سبحانی

نیازا اندر دولت گر بینی کبر اشش باگیرد
ند بینی تا اندر وسعت پریشانی حیرانے

شهی عز و جلال بوتراب فخر انسانے
علی مرتضی مشکل کشاے شیر یزدانے

ولی حق وصی مصطفی دریای فیضانے
امام دو جهانے قبلهٔ ذوق و ایمانے

امیر کشور فقر و شه اقلیم عرفانے
خدا آگاهی خدا دانے خدا بینی خدا خوانے

انیس محفل انسی جلیس مجلس قدسے
سرور جان فنا جانی نشاط روح پاکانے

سر ظلمت کشاے مشعل تاریکی عالم
سراپا جلوهٔ قدرت تماشی هو یدایانے

براه حق نمائی تا قیامت کار دانش را
نباشد چیزے بجای او کسی دیگر هدی خوانے

پیمبر بر سر منبر نشست و خواند مولائیش
که تا مولائیش را باشد اندر خلق برهانے

عجب نبود بهار خیزان باغ حسان را
که بیند بارد هر لحظه ابر فیض و احسانے

نیاز اندر قیامت بی سامان نخواهی شد
گر از عشق تو لامی علی داری تو سامانے

بدہ دست یقین ای دل بدست شاہ جیلانی — کہ دست او بود اندر حقیقت دست یزدانی
امیری دستگیری غوث اعظم قطب ربانی — حبیب سید عالم نبی محبوب سبحانی
نشان شان بیچونی بیان سر مکنونی — بسیرت مثل پیغمبر بصورت مرتضی ثانی
سراپا جلوہ حسنی تمامی مہر تابانی — کند یعقوب بینش گر باشد اینجا ماہ کنعانی
زہی پاکی او فخریست وش پاکیزادا — حیاتی تازہ دیگر گرفت از وی دین مسلمانی
شب بخت سیہ را ذرہ مہرش کند صبحی — فروزد لمعہ لطفش رخ شام غریبانی
ببخشد ذرہ فیاضی او بی‌نوائی را — گدایان درش بینیم شاہی تخت سلطانی
ملائک حلقہ گویان روند اندر رکاب او — جلوداری کند او را خواص انسی و جانی

نیاز اندر جناب پاک او از قدسیان باید
کہ آید جبرئیل از بہر کار و بار دربانی

دلا دست طلب بکشا بدرگاہ شہنشاہی — نظام الدین والملۃ علیہ رحمۃ اللٰہی
امیر عالم آرائی ظہیر دین و دنیائی — شہنشاہی علی جاہی نبی شانی حق آگاہی
حبیب فیض و ارشادی بعلم فقر استادی — سراپا حسن جانبخشی ہمہ جانان دلخواہی
در دریای تجریدی گل بستان تفریدی — بشکل و صورت انسان نمایان ذات اللٰہی
شبستان جہان شد پر ز نور روشنی روشن — کہ طالع گشتہ از آفاق عالم اینچنین ماہی
گرفتہ صورت قالی بنزمش سیرت حالی — زبان شمع شد در مدح او مرغ سحرگاہی
بخاشاک وجود دم زد نگاہ گرم او آتش — برون از آسمان شد شعلہ مشتی پر کاہی

دشوقِ عشقِ محبوبِ الٰہی اینچنان گم گشتم   کہ تصویرم مصور درکشد بصورتِ آئینہ

چہ غم داری نیاز از رفتنِ تنہا ازین عالم
کہ سلطان المشایخ یار و جان است و ہمراہے

ای جلوہ گہہ رویت ہر روحی و ہر روئی   راہِ تو و کوئے تو ہر راہی و ہر کوئے
ای قبلۂ ایمانم وے جانِ دل و جانم   رو سوی تو گردانم ہر طرفے و ہر سوئے
با آنکہ مبرّائی از وسمہ رنگ و بو   رنگ تو و بوے تو ہر رنگی و ہر بوئے
می بینم اناالحق زن ہر ذرّہ بمہرِ تو   با اعظم شانی گو ہر تارے و ہر موئے
اندر دلِ ہر قطرہ دریاست بموج اندر   خود بحرِ محیط است این ہر نہری و ہر جوئے
این جملہ ضمائر را مرجع توئی ای جانان   تعبیر زلست اینک ہر مائی و ہر اوئے

اندر رہِ عشقِ تو رفتست نیاز از خود
از لست کزو ہست این ہر ہائی و ہر ہوئے

گر بر سرِ بالینم نازان بخرام آئی   جان از سرِ نو یابم ہم تاب و توانائی
تا پنجۂ عشقت شد ہمدستِ وگریبانم   از قبضۂ دستم شد دامانِ شکیبائی
این آہ دلِ ہر دم وین رنگِ رخِ زردم   با راز درون ہر دم دارد سرِ رسوائی
ای رشکِ مسیحایم از مہرِ مداوا ایم   چون بر دلِ شیدائیم یک جلوہ بفرمائی
خاکِ رہِ کوئی تو این طرفہ اثر دارد   ہم صندلِ دردِ سر ہم سرمۂ بینائی
بوئی بہ نیاز آمد از طرّۂ مشکینش   از خود برمید آخر این آہوئے صحرائی

سزد آنکه دم زنم من ز کمالِ کبریائے — که سوای حق نه بینم بوجودِ فی قبائی
همه این صفات و ذاتم که بعالمِ شهودست — بخدا که اوست پیدا بلباسِ ماسوائی
نظرے بصورتم کن بنگاهِ دیدهٔ دل — که نمایدت سراپا همه جلوهٔ خدائی
همه عشقست بر من که تو گوئیم منم من — نه منم منست این من نه خداست خودنمائی

همه دلبری و نازست که بصورتِ نیازست
چه نیاز شانِ خاص ست و شیونِ دلربائے

بربود ز دست این دلم اعجازِ نگاهی — زالفت مرا همدم و دمسازِ نگاهی
هندو شود و چشم سیاهت بپرستد — گر برفگنی برتِ شیراز نگاهے
اعجازِ نگاه تو کند زندهٔ جاوید — ای رشکِ مسیحا بمن انداز نگاهی
بر اوجِ تماشای رخت کیست هواگیر — گو طائرِ قدسیست بپرواز نگاهے

چون ناز ترا زیبد و زیبی ز نیازست
زیبد که بر ادا فگنی از ناز نگاهے

از خلق جدا هستی و هم در همه جائے — از جمله مُبرّائی و در جمله درآئے
بی نام و نشان بودی و گنجینهٔ پنهان — از بهرِ شناسائی خود صورتِ مائی
بر وحدتِ ذاتست عرضِ کثرتِ شانت — یک شانِ تو خلقست دگر شانِ خدائی
هم شاهِ جهانی بسرت افسرِ شاہے — هم دلق بپرداری و هم شکلِ گدائی
هم معتکفِ مسجدی و سبحه بدستے — هم دوش بزناری و در بتکده هائے

هم بارکش خرقه و هم رند قباپوش   هم نه سراپائی و هم ترک ختائی
هم صوفی و در قاضی و هم صورت مطرب   هم چوب نی و هم تاری و هم صوت و صدائی
هم ناله جانکاهی و هم خنده جانبخش   هم سوزی و هم سازی و هم درد و دوائی
هم بلبل شیدائی و زاری و نزاری   هم در چمن و هر گل جلوه نمائی
هم خطی و هم خالی و هم چهره زیبا   هم کاکل مشکینی و هم زلف دوتائی
هم خرمن گلزاری و هم برق تبسم   هم دیده رفتانی و بالای بلائی
هم شوری و هم فتنه و هم آفت جانی   هم غمزه و هم عشوه و هم ناز و ادائی
هم خنجر مژگانی و هم تیغ دو ابرو   هم تیر نگه در هدف سینه مائی
هم غافل و هشیاری و هم بیهش و سرمست   هم واعظ و هم پیر ره مغبچه هائی
هم قاضی و هم مفتی و هم حکم شریعت   هم گفته انا الحق بسر دار برآئی

هم مرشد کل گشته بشکل شه جیلان
بر ره بی نیاز آئی و ارشاد نمائی

ای دل تو چنین در شغب و شور چرائی   وی دیده بگو صورت ناسور چرائی
ای سینه من ریش دل از بهر که داری   وی لخت جگر سوخته چون طور چرائی
وی خنده من صورت گریه بچه گشتی   وی صبح صبیحم شب دیجور چرائی
ای راحت جان شکل غم آمده چونی   وی جان من آزاری و رنجور چرائی
در معنی فی انفسکم غور و نگه کن   معشوق به بر داری و مهجور چرائی

دلدارِ تو نزدیکتر ست از رگِ جانت — افتاده به پندارِ دوئی دور چرائی
خورشید جمالِ رخِ محبوب عیانست — ای شب پرکِ دیدهٔ جان کور چرائی
جانان بجهان نیست چو دریا به قطرات — چون قطره بدریائی و در شور چرائی
از زندگی افزای لبِ ساقیِ مست است — می نوش کن و هان لبِ گور چرائی
ای زاهدِ افسرده بیار و بجد اشتم — در حرصِ بهشت و هوسِ حور چرائی
یک جو نه هم قیمتِ این طاعتِ مهمل — بر تکیهٔ این زهد تو مغرور چرائی

بر قولِ نیاز ست اگر علمِ یقینت
پس دیده و دانسته بدستور چرائی

بر چهرهٔ تو نقاب تا کے — بر چشمهٔ خور سحاب تا کے
بر دیدهٔ ما حجاب از ماست — در ما و تو این حجاب تا کے
بر بحرِ حقیقتم گذر ده — بینم بغلط سراب تا کے
یک حرف ز عشقِ خود سبق ده — خوانم قصصِ کتاب تا کے
بیخود ز خودم کن و بیخود دار — مانم بخودی خراب تا کے
مستم بکن از نگاهِ مستت — دارم هوسِ شراب تا کے
باشم به تعلقاتِ ذرات — وا مانده ز آفتاب تا کے
ای دلبرِ من جمال بنما — ای جانِ من این حجاب تا کے
گردان ز دو کون بے نیازم — گردم پی آن خراب تا کے

ندانم کیستم مارا چه نامے — بحیرت اندرم هستم کدامے
بحسنِ روی خود سرشار و مستم — نه مینا دانم و نی می نه جامے
نباشم بر زمین نے بر سماوات — مگر در لامکان دارم مقامے
عجب جائیست اندر ملکِ جانم — که آنجا نی سحر باشد نه شامے
چو محرم شد برون از مطلعِ غیب — ز نامم شد عیان هر خاص و عامے
بظاهر گرچه فانی مینمایم — ولے در باطنم دارم دوامے
ز وحدت سوی کثرت چون برآیم — همون دم بازگردم تیزگامے
بهر آنے بشانے دیگر آیم — نمیدارم بیک شانی قیامے
گهی برصورتِ بلبل بنالم — گہے بشکلِ گل آیم خنده فامے
بکعبه شیخ و در دیرم برهمن — صنم در میکده هم می و جامے
بهر مشرب که بینی نیست جز من — ز من بشنو بهر ملت کلامے

بباطن ناز در ظاهر نیازم
به معنے خواجه در صورت غلامے

مثنوی

یار من باکمالِ رعنائے — خود تماشا و خود تماشائے
عشقبازی بخویشتن دارد — غیرتش تاب غیر کے آرد
درازل دیده بر رخش واکرد — خویشتن را بخویش شیدا کرد

در بطونش نمود عشق مقام
شد مسافر سکونت و آرام

شد چو حب نظاره دامنگیر
گشت مطلق بدام قید اسیر

از تقاضای حب جلوه گری
آمد اندر حصار شیشه پری

خواست آن حسن بی نظیر و مثال
متجلی شدن باین امثال

ناگهان کرد امر کن فیکون
نقش بسته جهان بوقلمون

شد هزاران هزار شکل غریب
از تجلی نور ذات حبیب

یک جهانی ز جنس جن و ملک
دان دگر از عناصر و فلک

خود برآمد بشکل این اکوان
حسب در خواست حضرت اعیان

هست عالم تمام مرآتش
کاندرو ظاهر است آیاتش

طرفه تر اینکه راستی مرآت
جز یکی نی چه گویمت هیهات

لیک اندر جهان کهنه و نو
جست و جوی نمود با تگ و دو

هیچ کس را نیافت این قابل
که ظهورش بود درو کامل

آخر الامر سوی آدم دید
بهتر و خوبتر ز عالم دید

متصف با صفات تنزیهی
هم درو وصف و نعت تشبیهی

زین سبب شد خلیفه اش انسان
دیگری کس نبود لایق آن

اوست آئینه صاحب الوجهین
گر ببینی تو با حقیقت عین

رخی سوی حقایق ستی
وجه طرف نقایص عبدی

سجده اش با نقائص عبدے — جانب آن خصائص ربے
پس همون ساجدست و هم مسجود — نیست در دهر غیر او موجود
جز عدم نیست غیر ذات خدا — پس بود عین او همه اشیا
مجملے هست آنچه گفت نیاز — کرد کوتاه قصهاے دراز
بایدت گر برین دلیل گواه — کن نظر جانب کلام الله
امر بی ست روح و سر خداست — وله — ذکر بے کام و بی زبان او راست
حیف در بند جسم در ماندے — نشنوی صوت پاک رحمانے
یار تو همره ست با تو کلیم — حیف تو نشنوی کلام قدیم
همه عالم پرست از آواز — لیک درهاے گوش خود کن باز
باز کردن همین بس ست ترا — بند سازی ره شنیدن را
بشنوی یک کلام نامقطوع — کز حدوث و فنا بود مرفوع
اول و آخرش چو بیچید شد — زان سبب نام او بآسخید شد
عالم صورت ازو ظهور گرفت — از حضورش بساط نور گرفت
رونق افزاے انجمن او شد — فیض بخشاے هر سخن او شد
گر باظهار رو نیاوردے — نام آواز در جهان نبردے
بشنو آن بانگ پر سرور از گوش — کن فراموش خویش را ز بهوش
غرق شو در میان بحر محیط — ذات بے کم و کیف نور بسیط

[illegible]

نور بیرنگ هست وحدت ذات / وین تعیّن بود همه ظلمات
دیده‌های دلت که نابیناست / پیشِ تو نور سر بسر اینست
ورنه وحدت کجا و کثرت کو / بویِ عنبر کجا کجا بدبو
تو که هرگز ندیدهٔ آن نور / چه بدانی حقیقتِ مستور
تا نیفتد شعاعِ نورِ خدا / بر دلت کی شود ترا پیدا
کاین همه ظلمت است نور دگر / کی شود این و آن بهم همسر
ذاتِ مطلق مثالِ گل باشد / مبدء فیض جزو و کل باشد
وین دوئی و تعیّن است چو خار / می کشد هر یکی از و آزار
گل شوی گر نظر به گل آری / دامنِ جانِ کس نیازاری
ور بتعقیدِ خار در مانی / خود بدین بخی جهان برنجانی
تو نه آنی هر آنچه فهمیدی / گل نه دیدی تو خار را دیدی
تو نئی تو خاسته گل از گلشن / خار دانسته و شدی گلخن

اندر ان خار و گل تو فرق مکن
گرچه هستند از یکی گلشن

ای دوست ببین همه سوی خدا را / با عین نگاهی
میدان بقین این همگی او شمارا / مرآت الهی
خود بهرِ تماشا رخش آمده بیرون / از حجلهٔ خلوت
گهه دلق ببر کرده گهه صورت دارا / با حشمت و جاهی
گهه سوی کلیسا شده ناقوس شکن‌ش / در پردهٔ ترسا
گهه کرده بدست آمده تسبیح و عصا را / پوشیده کلاهی

گہ معتکفِ مسجد و در کنجِ تفرّد — پنہان ز جہان است | گہ شاہدِ محفل شدہ آن انجمن آرا — رشکِ خور و ماہ است

از روشنیِ عارض و از تابشِ سیما — در کاکل و خالش | آورده برون این ہمگی صبح و مسا را — ہر شام و پگاہ است

گہ راہ طریقی اگرش عنبر داسنی — ای طالبِ حق لا | بینی ہمہ او گر ہمہ این ما و شما را — آئی سوی راہ است

مانند تماشا آئی برون از چہ ہستی — گر عاشقِ حقی | زان پس تو خدا باشی بودی تو خدا را — در ہر چہ گواہ است

دیگر

در کسوتِ نو آمدہ آن دلبرِ زیبا — ہر شام و پگاہ | گہ مہرِ درخشندہ و بینی ہمہ دنیا — از صورتِ ماہ

گہ ذرہ شدہ گاہی گہی بحر گہی بر — گہ صورتِ قطرہ | گہ شکلِ صدف آمدہ گہ گوہرِ یکتا — گاہی پیکا

گہ دانہ بہ برکردہ بہ بازار برآمد — در شکلِ گدایان | گہ تاج لب آمدہ بہ تختِ سلطان — در صورتِ شاہ

گہ پیکرِ لیلی شدہ خود جلوہ گری کرد — بر بستہ خوبی | گہ شکلِ مجنون شدہ گردید [illegible] — یا جا [illegible]

گہ خندہ کنان رنگِ گل آمد بہ گلستان — در فصلِ بہار | گہ نعرہ کنان صوتِ بلبل شدہ [illegible] — یا نالہ و آہ

از روشنیِ چہرۂ زیباست ہویدا — این نورِ تہا | وین ظلمتِ کفر [illegible] ہویدا — از زلفِ سیاہ

گفت [illegible] خود لیس کمثلہ شیٔ — در حضرتِ قرآن | زان پس [illegible] ہمہ اشیا — چہ ذاتِ الٰہ

وز خلق [illegible] این حسن [illegible] — بی پردہ [illegible] | این [illegible] — با [illegible]

دیگر

سرِّ خفی از مطلعِ انوار برآمد — تا دیدہ عیان گشت | از بہرِ ظہورش پئے اظہار برآمد — بر چشمِ نگاران شد

خود گفت انا الحق لبِ سرِ دار برآمد — سر از جہان گشت | خود بود کہ آن سرِ انکار برآمد — از غیرِ [illegible] شد

خود بود کہ بر شاخِ ثمردار برآمد — وصورتِ انگور | خود خمر شدہ از خمِ خمّار برآمد — در [illegible] شد

خود معتکف مسجد و تسبیح بدستش بر روی مصلا — هم خود ز در میکده سرشار بر آمد بیهوش شد
گه در هم و دینار گهی حور و قصور است گه طالب اینها — گه دست از این شسته پی یار بر آمد یا بنده آن شد
گه شعله نوری شده بر طور بر افتاد تا خلق بترسد — گه نار شده صورت گلزار بر آمد بشگفت و ریان شد
گه مصحف و قرآن گهی سبحه و پرا نسبت گه دانه تسبیح — گه تار شده صورت زنار بر آمد از کفر نشان شد
گه نیم دل و صاحب اخلاق حمید تمثال محمد — گه بر صفت ظالم خونخوار بر آمد قتال زمان شد
گه قطره الرو گه برف گهی بر مطیر است گه شکل حبابی — در لحظه بدریا شده هموار بر آمد آن بود که آن شد
در شکل نیاز آمده این شرح بیان کرد با غور نگه کن — خود نیست نیاز آنکه بگفتار بر آمد تا دان یکیان شد

ولہ

در تاج به صورت شاهانه بر آمد دارای جهان شد — خود دلق به شکل گدایانه بر آمد دکان پدران شد
خود گشت. خود در آتش بیانا در صورت آزر — خود گشت خلیل و سوی بتخانه بر آمد ایشکست و روان شد
خود بر صفت شمع پر انوار عیان روشن کن مجلس — خود بود که بر صورت پروانه بر آمد قربان بجان شد
حقا که همو است که او پرده نشین بود در خانه غیبت — با صورت نیاز بهانه بتخانه بر آمد در عالم عیان شد
گاهی متجلی شده بر ... در صورت ... — گه ... شیشه ... بر آمد بیخانه ... شد
گه صورت زلف آمد که هیئت کاکل دام دل عاشق — گه چوب شده بر صفت شانه بر آمد در موی نهان شد
خود بود که او رفت نجیبان سوی بغداد شیخ همه عالم — خود گشت نیاز چو دیوانه بر آمد از معتقدان شد

دیگر

چون دید دلم در کف او رنگ حنا را ای یار چه پا ای — خون گشته بر آمد که ببوسد کف پا را گاهی سر راهی
ناگاه برون آمده از حجله خلوت آن شوخ ستمگر — در چشم زدن برد ز ما شرم و حیا را کج کرده کلاهی

گفتم که چه کردی بجهانی شیفته تو افتاد	گفتا بکلامی
سوزد همه خس و خاشاک ازین شعله حسنت	گر جلوه نمائی
گر بر سر من آئی ببین یک گوئی	گویم که تو هستی
جز ذات تو کس را نکنم سجده تعظیم	ای ایزد یکتا
از فقر جهانم بنعمت هیچ غمم نیست	ای حضرت جانان
خاموش نشیا از همه این گفت و شنودی	گر عاشق اوئی

گفتم به چه گرد آمده این خلق شمارا	گفتا بنگاهی
گر آتش برق رخت ای یار ازل را	گر این پرکاهی
نازم به نظر هیچ کسی غیر شمارا	معبود الهی
در شان تو گویم صفت مدح و ثنا را	هر شام و پگاهی
هر لحظه بتو سپرده این راز گدا را	جانی و پناهی
بگذار بیا وین خ او صبح و مسارا	هر سالی و ماهی

بسم اللہ الرحمن الرحیم

گر کون و مکان مظہر نیرنگ نہوتا	ہر آن مین اوسکا یہ نیا ڈھنگ نہوتا
ہوتا نہ اگر اوسکے تماشا مین تحیّر	حیرت سے مین آئینہ نمط دنگ نہوتا
گر شان پیمبر کی ابو جہل پہ کھلتی	اسلام کے لانے مین اوسے ننگ نہوتا
اسرار حقیقت کے خبردار جو ہوتے	ہفتاد و دو ملت مین کبھی جنگ نہوتا
امکان سے باہر ہے تری کنہ کا پانا	ورنہ دل آگاہ مرا تنگ نہوتا

گر پردۂ غفلت کو تہ ہم سے اوٹھاتا
اے عشق نیاز آگے ترے سنگ نہوتا

چادر سے موج کی نہ چھپے چہرہ آب کا	برقع حباب کا نہو برقع حباب کا

اپنا ہی کچھہ تصرف اوہام ہی کہ ہم
چہرے پہ حق کے پاتے ہین وہ نقاب کا

آنکھین موندی ہوئی ہین تو پھرن بھی رات ہے
اسمین قصور کیا ہے بھلا آفتاب کا

کس کام کی یہہ ہستی موہوم کائنات
سیراب کب کرے ہے تجھے دھوکا سراب کا

اپنا حجاب آپ ہی تو اے میان نیاز
اوٹھنے مین تیرے ہوتا ہی اوٹھنا حجاب کا

اے دل جناب قدس مین تو کب رسا ہوا
دنیا کی ہے اندھین مین ابھی تو پھنسا ہوا

گنجایش خیال طلسم جہان کہان
آنکھون مین جسکے جلوہ حق ہے بسا ہوا

خطرے کو حب جاہ کے دل سے نکال دے
یہہ سب طرح کا چور ہے گھر مین دھنسا ہوا

معیار عشق پر زر ہمت لگا کے دیکھ
نکلا جو ہے طلا ہے کسوٹی کسا ہوا

گھر کو تو اپنے ہستی سے ویران کر نیاز
ہستی سے حق کے پھر وہ رہیگا بسا ہوا

کیا جانے کسکی گھات مین نکلا کسا ہوا
وہ شوخ ہاتھہ قتل جہان پر رسا ہوا

اپنا تو ملک دل ہی کبھی سے اوجڑ گیا
لیکن چراغ داغ سے کچھہ ہے بسا ہوا

دل خانۂ خدا ہے صنم اسکو مت گرا
ممکن نہین جو پھر بسے یہہ گھر گھسا ہوا

ہرگز نہ آئی مہر تجھے میرے حال پر
ہر چند آہ و نالہ صبح و مسا ہوا

ہوتا ہے کوئی خندۂ گل سے شگفتہ دل
اوس غنچہ لب کو دیکھا ہے جسنے ہنسا ہوا

اے مرغ دل اوکھڑ گئے جب بال و پر ترے
کہہ کیا کریگا دام سے چھوٹ کر پھنسا ہوا

پھولا نہین سماتا ہی جامہ مین اپنے پھول
پا اوسکی بو مین پیرہن اپنا بسا ہوا

بیٹھا نہین ہے ایسا مرے دلمین رنج و غم
بن جی لیے جو نکلے یہہ کافر دھنسا ہوا

مارا تمھاری زلف کا ہرگز نہ بچ سکے
سو بار بچ رہا ہو جو افعی ڈسا ہوا

ہون مین نیاز مست جناب امیر کا
اِس واسطے مین صاحب فکر رسا ہوا

سن سن کے شور عشق کے حالات ای نیاز
ڈر ڈر کے دل بغل مین ہے جاتا دھنسا ہوا

تمھارے دور مین ہمنے ساقی عجب ہی دور شراب دیکھا
ادھر تو واعظ گرا پڑا تھا ادھر کو زاہد خراب دیکھا

جو ایک جھپکی مین چشم سے کل ملا و ایک قطرہ سے ہوئے دریا
تمام عالم مین تونے ہمدم کوئی بھی مثل حباب دیکھا

وہ مست میخوار ادھر کو آیا مگر یہہ لالچ ہی اسکو لایا
کہ بیچے خون کو شراب گلگون دل و جگر کو کباب دیکھا

چمن مین نرگس کہین ہین بیمار جسکی آنکھونکو دیکھکر کے
کہین ہی زلفون کے غم مین سنبل نے آ کے پیچ و تاب دیکھا

تمھارے مکھڑے کو بیچ زلفون کے دیکھکر کیا مثال کہیے
برائے گفتن مگر یہہ کہیے کہ مہر زیر سحاب دیکھا

نہین ہے دکھ کا کچھ اسمین ای دل کہ ہی یہہ دھوکا طلسم عالم
جو کچھ سنا تھا سو ہی فسانہ جو کچھ کہ دیکھا سو خواب دیکھا

نیاز ایسا ولی برحق کہ پیر مرشد ہوا ولیا کا
بتا تو امت مین اس نبی کی کوئی بھی بن بوتراب دیکھا

تمھارے عشق مین گر جان سے گئے تو نہ سے پین اٹھانا
کوئی دن جی سکے آخر موت سے مرنا ہی پڑتا

کہان یہہ عشق کا مرنا کہان وہ موت سے مرنا
یہان اب روح قدسی ہوش ہان زیر زمین مرنا

نیاز نگاہ عالم آج ہے یارو مزار اپنا
کہو حاسد کو تو بھی ساتھ میرے آ یہان گڑنا

اگر پروانہ بلبل کی طرح مرنے سے تھم رہتا
یہہ رونا شمع کو اوسکے لیئے تا صبح کیون پڑتا

یہہ سنگینی وہ سکی تیری اغظ سب پہ کھلجاتی
ترازوی محبت مین اگر اگر کرکے تو تڑتا

نیاز آخر ترا دل تخت رب العالمین ہوتا
خس و خاشاک غفلت سے اگر یہہ سینہ جھڑتا

جو نہین آمد آمد عشق کا مجھے دل نے مژدہ سنا دیا
خرد و حواس و شکیب نے وہین کوچ سب کا بجا دیا

جسے دیکھنا ہی محال تھا نتھا اوسکا نام و نشان کہین
سو ہر ایک ذرہ مین عشق نے ہمین اوسکا جلوہ دکھا دیا

کرون کیا بیان مین ہمنشین اثر اوسکے نگاہ زلف کا
کہ تعینات کی قید سے مجھے ایک دم مین چھڑا دیا

لیئے میرے چھکنے کے ایک جرعہ بھی اس شراب کا تھا بہت
تو نے شیشہ چشمی سے ساقیا سر خم کو لیکے جھکا دیا

تجھے عشق دل ہی کا کام تھا نہ کہ استخوانون کا پھونکنا
غضب ایک شیر کیواسطے تو نے نیستان کو جلا دیا

ترے ناصحا یہہ خیال ہین جنکے ہین خود پسندی کے سب قرین
نہ دکھائی دیگی کبھی کہین جو کسی نے تجکو سجھا دیا

رکھین ہین نیاز یہہ اہل دل ترے شعر سننے کا اشتیاق
غزل ایک دوسری اور کہہ تجھے حق نے فکر رسا دیا

تو نے اپنا جلوہ دکھانے کو جو نقاب منہ سے اوٹھا دیا
وہین محو حیرت بیخودی مجھے آئینہ سا بنا دیا

وہ جو نقش پا کی طرح رہی تھی نمود اپنے وجود کی
سو کشش سے دامن ناز نے اوسے بھی زمین سے مٹا دیا

کیا ہی چین خواب عدم مین تھا نتھا زلف یار کا کچھ خیال
سو جگا کے شور ظہور نے مجھے کس بلا مین پھنسا دیا

ذرا دیکھیے نگہ رقیب سے پڑی اوس گلی مین تھی میری خاک
تو نے ایک جھونکے مین ای صبا اوسے لیکے ہاتھ سے اوڑا دیا

رگ و پی مین آگ بھڑک اوٹھی بھبکے ہے پڑا سبھی تن بدن
مجھے ساقیا مئ آتشین کا یہ جام کیسا پلا دیا

یہ نہاں شعلہ حسن کا تا بڑھکے سر بفلاک ہوا
میری ہی ہستی نے مشتعل ہو اوسے پیشہ و نما دیا

جبھی جا کے مکتب عشق مین سبق مقام فنا لیا
جو لکھا پڑھا تھا نیاز نے سو وہ صاف دل سے بھلا دیا

خانقاہ چشت مین جس نے قدم پہلا رکھا
دوسرا اوسکا قدم پھر عرش کے بالا پڑا

تا بہ قوسین اوسکے آگے ایک ہوا دنی مقام
واں پہنچکر کچھہ نہ پوچھو کیا سے کیا پھر کیا ہوا

نقش ہستی مٹ گیا نام و نشان سب اوٹھہ گیا
صاف مطلع ہوگیا جو تھا یہان و ان کچھہ نہ تھا

سخت مشکل ہے دلا اوسکا پڑنا اس طرف
وہ نہ اون مردون مین ہے جنکو مسیحا نے جلا

کیا ہی جی کو بھاتی ہین باتین یہ تیری اے نیاز
قول حق ہم تو سمجھتے ہین میان تیرا کہا

معمور ہو رہا ہے عالم مین نور تیرا
از ماہ تا بماہی سب ہے ظہور تیرا

اسرار احمدی سے آگاہ ہو سو جانے
تو نور ہر شجر ہے ہر سنگ طور تیرا

ہر آنکھہ تک رہی ہے تیرے ہی منہہ کو پیارے
ہر کان مین ہون پاتا معمور شور تیرا

جب جی مین یہ سمائی جو کچھہ کہ ہے سو تو ہے
پھر دل سے دور کب ہو قرب و حضور تیرا

بھاتا نہین ہے واعظ جز دید حق مجھے کچھہ
تجھکو رہے مبارک حور و قصور تیرا

وحدت کے ہین یہ جلوے نقش و نگار کثرت
گر ستر معرفت کو پاوے شعور تیرا

گر حرف بے نیازی مرزد نیاز سے ہو
پتلے مین خاک کے ہے پیارے غرور تیرا

اے دل کہین سنجائیو زنہار دیکھنا
اپنے ہی بیچ یار کا دیدار دیکھنا

خوبان اس جہان کا تماشا جو تو کرے
آئینہ وار طلعت دلدار دیکھنا

نیرنگیون سے یار کی حیران نہ ہوجیو
ہر رنگ مین اوسیکو نمودار دیکھنا

اے دل قمار عشق مین ٹک کھیلیو سنبھل
بازی نہ سمجھ ہار مرے یار دیکھنا

گر نقد جان طلب کرے وہ شوخ دلربا
انکار وان نہ کیجیو زنہار دیکھنا

ہرگز دوا نہ کیجیو اس غم کی اے نیاز
سب راحتون سے غم کو مزہ دار دیکھنا

عشق مین آ عجب مزا دیکھا
خویش و بیگانہ آشنا دیکھا

نکتۂ انما سے واقف ہو
چہرۂ یار جا بجا دیکھا

بلکہ یہ بولنا تکلف ہے
ہمنے اوسکو سنا ہے یا دیکھا

دیکھتا آپہی سنے ہے آپ
نہ کوئی اوسکا ماسوا دیکھا

دید اپنی کی تھی اوسے خواہش
آپ کو ہر طرح بنا دیکھا

صورت گل مین کھل کھلا کے ہنسا
شکل بلبل مین چہچہا دیکھا

شمع ہو کرکے اور پروانہ
آپ کو آپ مین جلا دیکھا

کرکے دعوی کہین انا الحق کا
برسر دار وہ کھنچا دیکھا

تھا وہ برتر شما و ما سے نیاز
پھر وہی اب شما و ما دیکھا

یار کو ہم نے جا بجا دیکھا
کہیں ظاہر کہیں چھپا دیکھا

کہیں ممکن ہوا کہیں واجب
کہیں فانی کہیں بقا دیکھا

کہیں بولا بلی وہ کہکے الست
کہیں بندہ کہیں خدا دیکھا

کہیں بیگانہ وش نظر آیا
کہیں صورت سے آشنا دیکھا

کہیں وہ بادشاہِ تخت نشین
کہیں کاسہ لئے گدا دیکھا

کہیں عابد بنا کہیں زاہد
کہیں رندون کا پیشوا دیکھا

کہیں رقاص اور کہیں مطرب
کہیں وہ ساز باجتا دیکھا

کہیں وہ در لباس معشوقان
پسرِ ناز و ادا دیکھا

کہیں عاشق نیاز کی صورت
سینہ بریان و دل جلا دیکھا

خواجہ معین الدین کے گھر آج دھاتی ہے بسنت
کیا بن بنا اور سج سجا مجرے کو آتی ہے بسنت

سبھو لوگ لے گڈوے ہاتھ لے گانا بجانا ساتھ لے
جوبن کی مد مین مست ہو راگ گاتی ہے بسنت

چھتیان امنگ سے بھر رہین نینان لٹے رہین
کس طرز معشوقانہ سے جلوہ دکھاتی ہے بسنت

لے سنگ سکھیان کا بدن رنگ بسنتی کا برن
کیا ہی خوشی اور عیش کا سامان لاتی ہے بسنت

ناز و ادا سے جھومنا خواجہ کی چوکھٹ چومنا
دیکھو نیاز اس رنگ مین کیسی سہاتی ہے بسنت

لشکرِ غم آپڑا اقلیمِ دل پر لوٹ لوٹ
یہان ندای الامان تھی وان صدای لوٹ لوٹ

دیکھکر بیرنگیان تیری اسیرانِ ملل
ملت و مذہب کی قیدون سے گئے سب چھوٹ چھوٹ

ہاٹ پہ جا سے پانون کو سنبھالا ہوا گھر سے نکل
پٹ گیا کوچہ ترا شیشہ دلون کے پھوٹ پھوٹ

چھپتی کچھ تجھ مین ہے مروت اسے مے نا آشنا
تیری آنکھون مین سیہ چشمی بھری ہے کوٹ کوٹ

ہاتھ ہاتھون لگے آتی ہے میان تیری کمر
جبکہ وہ رہجائے ہے شست نگہ سے چھوٹ چھوٹ

گرم روِ راہِ عدم کا ہون اگر آوے تو آ
سانس کو اتنا تک تو چھاتی مین رکھا ہے گھوٹ گھوٹ

چل بچل ہے کارخانۂ ہستی موہوم کا
چل نیاز اب حق سے مل اپنی خودی سے چھوٹ چھوٹ

رات تیری یاد مین اتنا مین رویا پھوٹ پھوٹ
لوٹ پانی آنسوون کا آئین آنکھین پھوٹ پھوٹ

عقل و دین کی بستیین تاب و توان کی نگرین
آ غنیم غم نے کین ویران ساری لوٹ لوٹ

پیچ مین زلفون کے آ کر کب نکل سکتا ہے دل
گرچہ بھاگا ہے وہ پنجہ سے اجل کے چھوٹ چھوٹ

ہاتھ کو دنیا و دین کے جھاڑ لے اے اہلِ جاہ
مت ستا ناحق زمین کو پانون اپنے کوٹ کوٹ

پشتیِ دیوارِ ہستی ہے شکست و ریختن
گر بنا اپنی بنی چاہے بنا کر توڑ توڑ

کیا کرون رازِ دردن کب آ کے چھپ سکتا نہین
ضبط کر کر تھا چھپایا اب تلک تو گھوٹ گھوٹ

جوش زن ہے عشق کی مے اب خمِ دل مین نیاز
کہ اُبل باہر گرے گی خم سے نکلے پھوٹ پھوٹ

اس تعین کی گرفتاری سے ہی دل چھوٹ چھوٹ
آ حباب آسا یہ دریا سے حقیقت لوٹ لوٹ

یہ سب اعیان و ملل ہین شاخہائے یک درخت
ایک جڑ سے ہین یہ نکلی ڈالیان سب پھوٹ پھوٹ

جب تلک نمرودی پندار تیرے سر مین ہے ضربِ نش کے موگری سے سر کو اپنے کوٹ کوٹ
لٹ رہی ہے گنجِ عرفان بر درِ شاہِ عرب دیکھتا کیا ہے دلا چل دونون ہاتھون لوٹ لوٹ
وہ جو ہین زندانِ ناسوتی کے مدت سے اسیر اوجِ لاہوتی کو پہنچے یک نگہ مین چھوٹ چھوٹ
خدمتِ مرشد مین رہ چون برگِ گل ہمراہ قند فیضِ صحبت کب اوٹھے جبتک نہ ملتے لوٹ لوٹ

عالمِ بالا کو پہنچوگے کوئی دم مین نیاز
گر رکھا ایسا ہی دو دو آہ دلمین گھوٹ گھوٹ

اے غنیمت خانۂ دنیا مین کیا کی لوٹ لوٹ تھے کئی دم جو رفیق اپنے گئے سب چھوٹ چھوٹ
قاضی و ملا و مفتی محتسب زاہد فقیہ سب گئے دورہ مین تیرے میکدہ کے پھوٹ پھوٹ
چشمِ بد سے دور رہیو کیا ہی آب تاب ہے ہو گئی یہ آنکھین بنائی موتیون سے کوٹ کوٹ
دیکھ میرا خونِ اشک اوسنے کہا سب مجھکو دیکھ تیری آنکھون مین گئی میری حنا سب چھوٹ چھوٹ
کیا ہی نازک ہے میان تیرا گلو نامِ خدا ہی جھلکتا پان کا رنگ اس سے باہر پھوٹ پھوٹ
تیرے بکنے پر ہنسی آتی ہے مجھکو ناصحا اب تلک تھم تھم رہا ہون موںہ کو اپنے کوٹ کوٹ

اب تو عاشق ہو چکے ہونی جو ہو سو ہو نیاز
عشق طفلون کی نہو بازی کہ جاوے ٹوٹ ٹوٹ

لایا تمہارے پاس ہون یا پیر الغیاث کر آہ کے قلم سے مین تحریر الغیاث
لاہوت سے اوترکے ہون ناسوت مین پڑا کیا کچھ ہوئی مقام کی تغییر الغیاث
حرص و ہوائے نفس ہے زنجیر پای دل پاتا نہین نجات کی تدبیر الغیاث

سوز و گداز و داد و تپش نالہ و فغان
سب کچھ ہوئی وسلے نہین تاثیر الغیاث

عاجز ہون اور بیکس و ناچار و ناتوان
مضمونِ آہِ دل کی ہے تفسیر الغیاث

ہم آپ کے کہاتے ہین یا پیر دستگیر
سن لو مرید اپنے کی یا پیر الغیاث

مشکلکشا ہے خلق ہو تم شاہِ اولیا
ہے اس لیئے تمھاری قفا گیر الغیاث

کرتے ہو مشکلاتِ جہان ایک پلمین حل
کیون حق مین میرے اتنی ہے تاخیر الغیاث

گر دستگیر الغیاثِ نیاز آپ داد دین
دنیا و دین مین پائی ہے توقیر الغیاث

یا غوثِ اعظم آپ سوا کون ہے مرا
کسکے کنے مین جاکرون تقریر الغیاث

دیکھو تو مین نیاز ہون لے سر سے پانون تک
یا ہون مین الغیاث کی تصویر الغیاث

خاک کے پتلے نے دیکھ کیا ہی مچایا ہی شور
جن و ملک سب کے اوپر کر رہا ہے اپنا زور

عشق کے میدان مین آ صورتِ انسان بنا
عاشقِ مولا ہوا چاند کا جیسے چکور

سینہ مین قلزم کو لے قطرہ کا قطرہ رہا
پل بے سمائی تری اور سب سمندر کے چور

جب وہ ہوا جلوہ گر تختِ خلافت اوپر
عالمِ ملکوت کے اڑ گئے ہاتھون کے مور

دلمین ہم اپنے نیاز رکھتے ہین سو طرز تازہ
سوجھے ہے یہ بھید اوسے جسکی نہو چشم کور

سمندِ ناز کی جب باگ اوسنے ذری تک چھوڑ
وہان ٹھٹھک رہے بہ ہان عقل منہہ موڑ

بتو خط جو ہری حکمت نہین سیکہہ سکتے
تو اوسکی دیکہہ کر کیا کیسے گا توڑ او رجوڑ

کب اوسکے تیر نگہہ کا کسی سے ہوا انداز
جہان ہو پنجۂ سوفار بسمل کا سر توڑ

کہان تھی رات کہ ہر تھی نظر نہ آئی رات
نقاب زلف دیا شب جو اوسنے منہ پر چھوڑ

نہین کو تیری نہین ہے نہ ہے کو تیری نہین
زمانہ ٹوٹ پڑے پر نہ پلٹے تیری ہوڑ

بھٹک رہا ہے تری کو دیکھا نہ مین طفرہ
دل ایسی کونسی کل ہے جسے تو لے ہے مروڑ

نیاز شعر خیالی نہین پسند عوام
غزل کہو تو کہو ٹک خیال بندی چھوڑ

ہمارے شیشۂ دل کو جو توڑتا ہے توڑ
پر اسکو پھینکیو ٹک اپنی رہگذر کو چھوڑ

تو اپنے جور و جفا سے نہ درگذر پیارے
مین اپنی مہر و وفا سے نہ لون کبھی منہہ موڑ

محبت اپنی نہ ٹوٹیگی آپ کے توڑے
ہزار گونہ اگر توڑے گا تو لون گا جوڑ

یہ عشق ایسا چھلاوا ہے جسکے چھل مین دیو
دیوانہ ہوسکے ہے کس بلا کی جھجھیر کھوڑ

ہر ایک رات شب قدر سے ہو روشن تر
گر اپنے موہنہ کو وہ مہروش سمت شب لے موڑ

جمال یار کے قابل نہین مری آنکھین
اب انکو بند رکھون مین ہمیشہ یا دون پھوڑ

مین ایک بات بھی تیری نمانون اے واعظ
کہا کر ایک سے لیکے تا بہ لاکھہ کروڑ

چھوئے ہے حضرت شبیر کی یہان رینی
جو نشتر خدنگ رنگا چاہے جا و لالے نچوڑ

اگر حقیقت عرفان کا ہے شور مجاز
نیاز فکر سخن کر رہ مجاز کو چھوڑ

حباب کی طرح اپنے تئین بنا کے توڑ
طریق حق مین یہی توڑ ہے خدا سے جوڑ

بدن کے توڑے ہولکے سوا نہ نکلیگا
خدا ہی نکلے جو دیجے خودی کا بھانڈا پھوڑ

تعینات کے نقطوں سے ہے کثیر احد
وہی ہے ایک یہ دس سو ہزار لاکھ کروڑ

صنم کو پوجے برہمن حرم کو مانے شیخ
یہ دونوں ایک ہیں نانوں کسے کیے دو تن چھوڑ

سوائے ہستی حق کے جو کچھ نظر آوے
یقین جانو کہ وہم و خیال کی ہے کھوڑ

ازل سے لے کے ابد تک ہی جو ہے سو ہے
برنگ بحر رواں جسمیں ہے نہ توڑ نہ جوڑ

عبث ہے شعر و سخن کی یہ توڑ جوڑ نیاز
پس اپنے ذکر کی اور فکر کی طرف منہہ موڑ

جس یار کی ہو یاد میں گھر بار فراموش
ہوتا ہے کوئی دل سے وہ دلدار فراموش

جو مست ہیں تجھ رس کے اے ساقی ہشیار
ہو کیوں نہ اونہیں خانۂ خمار فراموش

گر بادۂ توحید پیئیں اہل مشارب
ہفتاد و دو ملت کی ہو تکرار فراموش

پردہ کو تک ایک مونہہ سے اگر یار اوٹھاوے
ہو جائیں ز خود مردم ہشیار فراموش

یہ چہرۂ زیبا جو برہمن کبھی دیکھے
ہو جائے اوسے بت کی پرستار فراموش

گر کبک دری چال یہ بانکی تری دیکھے
رہ جائے او چک اور کرے رفتار فراموش

جب دل میں کھنچا نیاز کے تجھ حسن کا نقشہ
ہو کیوں نہ اوسے صورت اغیار فراموش

غم کو تک کرتا ہے کم جریان اشک
طرفہ رکھتا ہے اثر دریان اشک

سوز دل سے پھک گیا سب رخت تن
آب ہے دست آستین دامان اشک

آہِ آتشبار کے شعلوں کو دیکھ　　آہ پل پل سوکھتی ہے جانِ اشک
گر پڑے گرتے تختگاہِ چشم سے　　مل گئے ماٹی میں یہ خاقانِ اشک
تھیں یہ آنکھیں معدنِ نورِ بصر　　آج کل کچھ ہوگئی ہیں کانِ اشک

ہیں جواہر خانہ یا آنکھیں نیاز
جس سے نکلے ہیں دُرِ غلطانِ اشک

کیا بلا ہے ان دنوں طوفانِ اشک　　رات دن ہے بارشِ بارانِ اشک
یا الٰہی زورقِ گردون سنبھال　　بے طرح امڈا ہے یہ طوفانِ اشک
پھنک چکے تھے ہم تو لے یار وابھی　　گر نہ ہوتا اس گھڑی احسانِ اشک
جنکو آنکھوں میں بسا رکھتے تھے ہم　　رل گئے گلیوں میں وہ طفلانِ اشک
تھیں یہ آنکھیں منظرِ ایوانِ تن　　ہوگئیں اب حجرۂ حمّانِ اشک

کچھ نہیں ہوتا ہے رونے سے نیاز
لغو ہے گر ہو کوئی نازانِ اشک

ہیں دیدۂ بینا میں ہم سارے کم و بسیار ایک　　کثرت نمایاں اتنی ہو جتنا کرے تکرار ایک
عالم کہے جسکو جہان یعنی جہانِ جسم و جان　　شانیں ہیں سب اوس ذات کی جسکو کہو سنسار ایک
بے امتیازِ بیش و کم دانہ میں ہیں یہ سب بہم　　بیخ و درخت و شاخ و گل انبوہ برگ و بار ایک
طوطی ہو جب دستان میں اسوقت طرح سی دے نوا　　ہر دم نئی بولے صدا اور ہو وہاں منقار ایک
عجز و نیاز اپنی طرف ناز و غرور اوسکی طرف　　جب ہر طرف وہ آپ ہو پھر تو یہ ہیں ہر جا ایک

آتی ہے جب کہ نشۂ توحید کی ترنگ
دکھلائے ہے تجلی طور ہی ہر ایک سنگ

آنکھوں میں اپنی جلوۂ نیرنگ چھا گیا
کہہ لعل و گہر کے ہیں رنگ اشک تک رنگ

سینے میں میرے آ و دھوان سا لٹے ہے کچھ
لگتا ہے دل میں جب نگہ گرم کا خدنگ

سب گر چکی ہے اپنی سر سے ہم تعلقات
مہر بتان کی باقی ہے کچھ کچھ مگر النگ

دریا سے دل سے اوٹھتی ہے موج الوہیت
رہتی ہے جی میں شور انا اللہ کی امنگ

گرداب دل میں زورق گردون جو غرق ہو
وسعت نہو وے اوسکی نیاز ایک ذرہ تنگ

کس پیار کی نگاہ کا دل میں لگا خدنگ
مرگ و حیات اپنی ہوئی دونوں ایک رنگ

کیا طرفہ اجتماع نقیضین ہے حکیم
آنکھوں کے وہ لڑانے میں رکھتا ہی صلح و جنگ

جور و جفا میں تیرے ہیں لطف تازہ ہے
ہوتا ہے تنگ حوصلہ کوئی ملول و تنگ

چشم سیہ کی تیرے جو اوس پر پڑے نگاہ
ہندو ہو تیری آنکھ کو پوجے بت فرنگ

داغ جبین پہ لینے تو نادان ہے زاہدا
شاید ہمارے دشت کا دیکھا نہیں پلنگ

ہیں تند خو و سنگدل ایسے دل پہ نرم رو
نکلے ہے دل سے شمع کے دیکھو شرار سنگ

بیٹھا جو ہے تو عشق کے دریا میں اے نیاز
دیکھا نہیں ہے اوسکی بلا کا مگر نہنگ

دکھلا رہا ہے شاہد نیرنگ اپنے رنگ
دیکھ اوسکی جلوہ گری کو ہیں عقل و ہوش دنگ

آتا ہے کس ادا سے وہ کافر بچۂ فرنگ
باہم کئے وہ آنکھ لڑانے میں صلح و جنگ

بالون کی لٹ نے گھیری ہی چاہِ ذقن کے من
پیاسا ہو سر کے پوٹ سے لٹکا ہے یہ نہنگ

بلبل کو شکلِ گل ہو چمن مین رُلا دیا
ہو شمع انجمن مین جلا یا کہین پتنگ

تیرِ نگاہِ یار مین کیا زور تور ہے
ناوک ادھر چلا ہے اودھر ہو گیا خدنگ

وہ پارسا ہین دَور مین تیرے خرابِ مست
مستی کے نام سے جنہین آتا تھا عار و ننگ

فرشِ زمین ہے خاک نشینون کا بسترا
بے نان و مان عشق کا تکیہ ہے خشت و سنگ

خونِ جگر روان ہے مرے چشم سے
کہتے ہو تم نیاز جسے اشکِ سرخ رنگ

وحشتِ بیابانی سے ہے اپنی بیابان نازان
اپنے پابوس سے ہے خارِ مغیلان نازان

چاک ہاتھون سے ہی جیب آنکھون نے دامن پہ اشک
جیب نازان ہے یہان اور وہان دامان نازان

فخرِ زنجیرِ جنون ہے یہ مری پابندی
اور مری قید سے ہے خانۂ زندان نازان

پھنس گئے دام مین اوسکے جو دل و جان جہان
کیون نہ دل بھی سے ہو زلفِ پریشان نازان

تجھ سے تو بجھ نہ سکی آتشِ غم بھی اے ابر
کون سے کام پہ ہے تو اسے نادان نازان

تک ذرا ہوتی ہے کم وحشتِ دل رونے سے
ہے سحر اور جو ہون دیدۂ گریان نازان

رشک مین ہین مرے آنسو سے تو در یتیم
مت گہر ریزی پہ ہو بارشِ نیسان نازان

ہے دل و جان مری شاہِ نجف پر قربان
اے نیاز اسلئے ہین میرے دل و جان نازان

کیا ہی پھولی بہار آنکھون مین
ہے جہان لالہ زار آنکھون مین

پھول کرتے ہین کیا عجیب و غریب
کون ہے دستکار آنکھون مین

شیر مادر تھا یا شراب کُہن
جسکا ہے یہ خمار آنکھون مین

کچھ اُڑی جاتی ہے نگاہ اپنی
کسنے پکڑا قرار آنکھون مین

چھوڑ کر سینہ شاید آتا ہے
اب دل بیقرار آنکھون مین

وحدت ایسی ہوئی ہے جلوہ نما
ایک ہے سو ہزار آنکھون مین

ہمکو نقاش ہے نظر آتا
سب یہ نقش و نگار آنکھون مین

جسکو سمجھے تھے قطرہ ہے وہ نیاز
قلزم بیکنار آنکھون مین

کچھ نہین کھلتا مجھے مین کون ہون
صورت حیرت ہون یا شکل جنون

عشق ہے سرمایۂ دیوانگی
سحر کب پاتا ہے اوسکو افسون

آہ و نالہ نے مجھے رسوا کیا
ورنہ پنہان تھا مرا راز درون

گر نہ ہے سخت دل آنکھون کی راہ
رشک اشک ایسا ہوتا رشک خون

حسن جانان جلوہ گر ہر شے مین ہے
دید مین اپنے نہین کوئی دون

کون پا سکتا ہے مجھ گم گشتہ کو
وین ڈھونڈھے آگے یا دنیا سے وون

جسنے پہچانا ہے اپنے آپ کو
ہے نیاز اپنے قدم پر سرنگون

اگرچہ مین سب بتان دیکھتا ہون
ولے جلوۂ حق عیان دیکھتا ہون

سنے جس طرح حق پرستی ہون کرتا
مگر خود پرستی نہان دیکھتا ہون

جو ربّ الحرم ہے صنم بھی وہی ہے
حرم دیر مین ایکسان دیکھتا ہون

اسے برہمن اور اوسے شیخ مانے
یہ آپس کا جھگڑا یہان دیکھتا ہون

ازل سے ابد تک جو کثرت ہے پیدا
سو وحدت کا دریا رواں دیکھتا ہون

نیاز اب کہون کس سے راز حقیقت
یہ عالم سراپا گمان دیکھتا ہون

بھلا اک غزل اور بھی ایسی کہیو
تجھے مین فصیح البیان دیکھتا ہون

نہ تن دیکھتا ہون نہ جان دیکھتا ہون
تجھی کو نہان اور عیان دیکھتا ہون

اگر کوئی جانے جہان غیر حق ہے
سو مین اوسکو وہم کا گمان دیکھتا ہون

یہ جو کچھ کہ پیدا ہے سب عین حق ہے
کہ اک بحر ہستی روان دیکھتا ہون

کہان غیر ہے اور کسے غیر بولون
سوی اللہ کیدھر کہان دیکھتا ہون

ہے ذات بیرنگ و بیچون کہین ہین
بہر رنگ جلوہ کنان دیکھتا ہون

نیاز اب ہوا ناتوانی سے تو پیر
ولے عشق تیرا جوان دیکھتا ہون

ملک خدا مین یار و آباد ہین تو ہم ہین
تعمیر دو جہان کی بنیاد ہین تو ہم ہین

دیکھا پڑھ لکھ کر آخر نظر چڑھا سیہ
گر نقد ہین تو ہم ہین نقاد ہین تو ہم ہین

اپنا ہی دیکھتے ہو تم بند و بست یارو
گر داد ہین تو ہم ہین فریاد ہین تو ہم ہین

پھیلا کے دام الفت گھیرتے ہم ہین
گر صید ہین تو ہم ہین صیاد ہین تو ہم ہین

ٹھہرا ہے عشق بازی دن رات کھیل اپنا
گر قیس ہین تو ہم ہین فرہاد ہین تو ہم ہین

شادی و غم یہ دونو اپنی ہی حالتین ہین
دلگیر ہین تو ہم ہین اور شاد ہین تو ہم ہین

کاریگری کی اپنے یہ سب مصوری ہے
تصویر ہین تو ہم ہین بہزاد ہین تو ہم ہین

ہستی کے کاغذون پر ہین دستخط ہمارے
گر فرد ہین تو ہم ہین اور صاد ہین تو ہم ہین

جو کچھ کہ یہ گڑھت ہے سو ہے ہتھوٹی اپنی
فولاد ہین تو ہم ہین حداد ہین تو ہم ہین

روی زمین کے اوپر مانند گرد بادے
گر خاک ہین تو ہم ہین اور باد ہین تو ہم ہین

تعلیم اور تعلم سب ہے بناز اپنا
شاگرد ہین تو ہم ہین اوستاد ہین تو ہم ہین

یہ تیری جلوہ گریاں آنکھوں مین چھا رہی ہین
پیارے ادائین تیری دل مین سما رہی ہین

اودھر تو زلفین کھینچین دل اپنی ہی طرف کو
ایدھر اشارتون سے آنکھین بلا رہی ہین

غمزے کے لشکرون کو اپنا ہی طنطنہ ہے
سج دھج جو دیکھو اپنی نوبت بجا رہی ہین

طرف چمن ہوا ہے شاید گذر تمھارا
جو آج عندلیبین دھومین مچا رہی ہین

کھلی ہین تیری نرگس آنکھین جو دیکھے اوسکو
جب تک نہین ہے دیکھا باتین بنا رہی ہین

محراب سجدہ کہیے یا تیغ اون بھوون کو
لاکھون ہی سر جو آگے اپنے جھکا رہی ہین

اعجاز کر رہی ہین نازو ادائین تیری
وہ قتل کر رہی ہین اور یہ جلا رہی ہین

بھاتا نہین ہے کوئی تجھہ بن نیاز کو اب
تیری پیاری باتین اوسکو تو بھا رہی ہین

کیونکر نیاز مانے اور ونکی خوش کلامی
اوسکو پیاری باتین پیارے کی بہا رہی ہین

روان انکھون سے ہے سیلاب گلگون
الہی چشم ہے یا چشمہ خون

جو شیرین تجکو دیکھے کوہکن ہو
اگر لیلی ہو پیدا ن ہو جائے مجنون

یہ دل وہ نیر خاکی ہے یارو
بلا گردان ہے جسپر چرخ گردون

ترے آئینہ رخ کا صفا دیکھ
تحیر مین ہے اشراق فلاطون

علی مرتضی سے ختم الرسل کے
نیاز ایسے ہین جون موسی کے ہارون

کافر عشق ہون مین بندہ اسلام نہین
بت پرستی کے سوا اور مجھے کام نہین

عشق مین پوجتا ہون قبلہ و کعبہ اپنا
ایک پل دل کو مرے اسکے بن آرام نہین

ڈھونڈھتا ہے تو کدھر یار کو میرے اے ماہ
منزلش در دل ما ہست لب بام نہین

بو الہوس عشق کو تو خانہ خالہ مت بوجھ
اوسکا آغاز تو آسان ہے یہ انجام نہین

پھانسنے کو دل عشاق کے الفت بس ہے
گھیر لینے کو یہ تسخیر کم از دام نہین

کام ہو جائے تمام اوسکا پڑے جسپہ نگاہ
کشتہ چشم کو پھر حاجت صمصام نہین

ابر ہے جام ہے مینا ہے مئی گلگون ہے
ہے سب اسباب طرب ساقی گلفام نہین

ہائے ہائے چلی جاتی ہے یون فصل بہار
کیا کرون بس نہین اپنا وہ صنم رام نہین

جان جاتی ہے چلی دیکھکے یہ موسم گل
ہجر و فرقت کا میری جان یہ ہنگام نہین

دل کے لینے ہی تلک مہر کی تھی ہمیں نگاہ
پھر جو دیکھا تو بجز غصہ و دشنام نہین

رات دن غم سے ترے ہجر کے لڑتا ہے نیاز
یہ دل آزاری مری جان بھلا کام نہین

عاشق زار ہون مین طالب آرام نہین
ننگ و ناموس سے کچھ اپنے تئین کام نہین

بیسروپائی سے عشاق کو خطرہ کیا ہے
اثر عشق ہے یہ گردش ایام نہین

نشہ چشم سے ہون ساقی توحید کے مست
احتیاج اپنے تئین ظرف مے و جام نہین

بوالہوس پانون نرکھیو کبھی اس راہ کے بیچ
کوچہ عشق ہے یہ رہگذر عام نہین

بےنہایت ہے کہ پایا نہین جسکا پایان
جس جگہ پہنچے وہ آغاز ہے انجام نہین

عالم عشق کی دنیا ہی نرالی دیکھی
سحر و شام وہان یہ سحر و شام نہین

زاہدا حال مرا دیکھکے حیران کیون ہے
مشرب کفر ہے یہ ملت اسلام نہین

ساقی مست کے دیدار کا سرشار ہون مین
اس لیئے دل کو تمنائی مے و جام نہین

عار کیا ہے تجھے لوگون کی ملامت سے نیاز
عاشقون مین تو اکیلا ہی تو بدنام نہین

نیستی ہستی ہے یارو اور ہستی کچھ نہین
بیخودی مستی ہے یارو اور مستی کچھ نہین

لامکان کی منزلت پاتا ہی کب کون مکان
ہوکے ویرانے کے آگے ہی کی بستی کچھ نہین

کچھ نہین سب کچھ ہے یارو اور سب کچھ کچھ نہین
غیر اسکے معنی رمز الستی کچھ نہین

یہ جو کچھ ہونا جسے کہتے ہیں ہستی ہے میاں
فقیر میں ہستی یہی ہے اور ہستی کچھ نہیں

بندگی اور حق پرستی کچھ نہ ہونا ہے نیاز
کچھ نہ ہونے کے سوا اور حق پرستی کچھ نہیں

مدرسہ میں عاشقوں کے جسکی بسم اللہ ہو
اوسکا پہلا ہی سبق یاد و فنا فی اللہ ہو

یہ سبق طولانی ایسا ہے کہ آخر ہو نہ ہو
بے نہایت کو نہایت کیسی یا رب آہ ہو

دوسرا پھر ہو سبق علم الفنا اسکا انتفا
یعنی اس اپنی فنا سے کچھ نہ وہ آگاہ ہو

دوڑ آگے تب چلے جب چور ہو پیچھے مدد
اس وثیقے کو وہی پہنچے جو حق آگاہ ہو

تیسرا اوسکا سبق ہے پہر کے آنا اس طرف
اب بقا باللہ حاصل اوسکو خاطر خواہ ہو

ڈھائی انچھر پیم کے مشکل ہے جن کا ربط و ضبط
حافظ و ملا یہاں پر کب دلیل راہ ہو

حضرت عشق آپ ہو وین گر مدرس چند روز
پھر تو علم فقر کی تحصیل خاطر خواہ ہو

اے نیاز اپنی تو جو کچھ ہو تمھیں ہو بس فقط
حضرت عشق آپ ہوا اور آپ وا اللہ ہو

اک توجہ آپ کی وافی و کافی ہے ہمیں
کیسا ہی قصہ ہو طولانی تو وہ کوتاہ ہو

وہ یار ہے میرا ارے او دیکھنے والو
دیکھا نہ ہو گر تم نے خدا دیکھ لو یارو

اس نقش کی تصویر بنی ہے نہ بنیگی
کس ہاتھ کے ہو تم بنے او نقش نگارو

ہے شاہد گل جلوہ نما تخت چمن پر
اے بلبلو سب ملکے چلو جی کو نثارو

در ملک و علم شاہ جنون لائے ہیں تشریف
اے عقل و خرد اب چلو باہر کو سدھارو

ٹھانی ہے یہان غنچون نے آج یہ دلمین — واعظ جو ملے اوسکے عمامہ کو اوتارو
ہم آگ مین جلنے سے بہت راضی ہین ناصح — تو اپنی بہشتون کو تمھین سر ستی مارو
اے چشم و جگر ملکے یہم سینہ و دل ساتھہ — دھرنا دیو اوس یار کے دروازے پہ چارو
کس دل کی عمارت ہوئی ہے آج یہ مسمار — آتے ہو کہان سے اوٹھے او گرد و غبارو

کہتا ہے بیان اور غزل ایسی ہی سنیو
کانون کو ادھر رکھکے ذرا احسن شعارو

ہم جرم محبت کے گنہگار ہین یارو — پکڑے ہین گئے اپنے کو لو گردنین مارو
مشکل ہے جو جیتے ہین جی ہاتھہ سے بیکل — وہ یار برا مانے ہے گر رو رو پکارو
گر راحت و آرام گیا جانے دو اے دل — ثابت رہو تک عشق مین ہمت کو نہ ہارو
درخواست بھلائی کی فلک سے نہین بہتر — دون ہمتون آگے نہ میان ہاتھہ پسارو
جا کو جہان ہے ساقی سرمست قدح نوش — کیون آئے ہو جھک جھک مری آنکھون مین خمارو
سیر چمن حسن مین کیا لطف و مزا تھا — کیدھر سے نکل آئے تم اے ہجر کے خارو
جب تک نہین وہ شوخ تمھین دیکھے ہے خوبان — خورشید کے نکلے پہ کہان ہو گے ستارو
پھولی نہ سماتی تھی کہین رنگ مین اپنے — آتی ہے خزان رہیو خبردار بہارو

اے شاہ نجف ہون مین بیان آپکے گھر کا
بگڑے مرے سب کام تمھین آن سنوارو

عشق مین تیرے کوہ غم سر پہ لیا جو ہو سو ہو — عیش و نشاط زندگی چھوڑ دیا جو ہو سو ہو

پوچھو نہ مجھ خراب سے یار و صلاح کار تم
اپنے تو آپ نہین رہے ہوش بجا جو ہو سو ہو

تجھ سے مریض کو طبیب ہاتھ تو اپنا مت لگا
اسکو خدا پہ چھوڑ دے پھر خدا جو ہو سو ہو

عقل کے مدرسہ سے اُٹھ عشق کے میکدہ مین آ
جام فنا و بیخودی اب تو پیا جو ہو سو ہو

لاگ کی آگ لگتے ہی پنبہ نمط یہ جل گیا
رخت وجود جان و تن کچھ نہ بچا جو ہو سو ہو

دیدہ و دل بہم ہین ایک چشم مین اور بوجھ مین
آنکھونکے سامنے عیان دل مین بسا جو ہو سو ہو

ہجر کی جو مصیبتین عرض کین اوسکے روبرو
ناز و ادا سے مسکرا کہنے لگا جو ہو سو ہو

ہستی کے اس سراب مین رات کی رات بس رہے
صبح عدم ہوئی نمود پا تو اوٹھا جو ہو سو ہو

دنیا کے نیک و بد سے کام ہمکو نیاز کچھ نہین
آپ سے جو گذر گیا پھر اوسے کیا جو ہو سو ہو

عشق ستاتا ہے کیون آ کے مجھے ہر آن تو
میرے تو آرام کا لے گیا سامان تو

صبر و قرار و شکیب تاب و توان عقل و دین
سب نے تو لی اپنی راہ رہ گئی اک جان تو

دیکھا نہین ہے ہنوز چہرۂ دلدار کو
کسکو تکے ہے بھلا دیدۂ حیران تو

جلوہ فروشی تک گل ہی سے پوچھ اے نسیم
درد مین کسکے ہوا چاک گریبان تو

غم نے تو ہمدم بگاڑ دی مری سب حیثیت
مانون تجھے مین اگر لے مجھے پہچان تو

تو جو اگر سینہ صاف اوس دُر دندان سے ہے
شرم سے کیون غرق ہے اے دُرِ غلطان تو

پوچھے ہے ہر ایک سے کسکا ہو عاشق نیاز
تجکو نہین ہے خبر ایسا ہے انجان تو

افسانہ مرے درد کا اوس یار سے کہدو
فرقت کی مصیبت کو دل آزار سے کہدو

جھکتا نہیں سجدہ دل طرف قبلۂ عالم
محراب خم ابروِ دلدار سے کہدو

ایک تو ہی نہیں مین ہی ہون اوس آنکھوں کا مارا
اے اہلِ نظر نرگسِ بیمار سے کہدو

سینکے ہے پڑا خنجر مژگان کا یہ گھائل
تیر نگہہ دیدۂ خونخوار سے کہدو

ہین عشق کی ملت مین ہون اے شیخ و برہمن
جا عشق مرا سبحہ و زنار سے کہدو

کیا جوش مین ہے اسامی وحدت قلم دل مین
آ ملے ہے پڑی رومی و عطار سے کہدو

جون مہر کے سکھہ کہے آئینہ انا الشمس
بولون ہون انا اللہ سر دار سے کہدو

مشکل جو نیاز آئی تجھین فقر مین درپیش
جا شاہ نجف حیدر کرار سے کہدو

چھوڑو مجھے بیخود میرا آرام یہی ہے
بے نام و نشان رہنے دو بس نام یہی ہے

بیکار و معطل ہی ہون کار جہان سے
فہمید مین اپنی تو بڑا کام یہی ہے

سر سے قدم تک ہون جلا شمع کی مانند
شاید کہ میان عشق کا انجام یہی ہے

کافر ہون جو مین اپنے تئین جانون کہین کچھ
جو کچھ ہے سو تو ہے مرا اسلام یہی ہے

سوتے مجھے نہین و دن رات تمہیں دھیان مین پیارے
اپنی تو سحر ہے یہی اور شام یہی ہے

کہتے ہین نیاز آپکو اس شکل مری مین
یہ سچ ہے کہ تو پاک یہ یان نام یہی ہے

غم جدائی کو ہم جانئے یا خدا جانے
بلا کشون پہ جو گذری تری بلا جانے

مریضِ عشق کا درمان عبث کرے ہے تو
دوا ہماری ارسطو بھلا تو کیا جانے

صبا اگرچہ شگفتہ کرے ہزارون گل
اس ایک غنچۂ دل کو وہ کب کھلا جانے

اوٹھا رہی ہے جفا تیری اپنے در سے مجھے
ہین اوٹھ تو جاؤن اگر شے مری وفا جانے

پڑا ہو جسکو سروکار عشق سے آکر
وہ جیتے جی میان اپنے تئین مُوا جانے

کسی نے آنکھون سے دیکھا ہے بن حباب کوئی
کہ اپنا آپ پلک مارتے مٹا جانے

نیاز منزل مقصود کو وہی پہونچے
جو کوئی شاہ نجف اپنا رہنما جانے

جب بردرِ دل حضرت عشق آن پکارے
گوشہ ہوئی عقل اور ہوئے اوسان کنارے

بازی وہی لیجائیگا اس کھیل مین اے دل
جو پہلے کٹا مہرۂ سر جان کو ہارے

گر حسن مین ہمسر ہین تمھارے مہ و خورشید
دن رات یہ کیون ہوتے ہین قربان تمھارے

جو سلسلۂ زلف کے ہین دستگرفتہ
پھرتے ہین سراسیمہ پریشان بچارے

پل مارتے ڈوبے ہے ابھی زورقِ گردون
طوفان ہین یہہ دیدۂ گریان ہمارے

گر رستم و سہراب ہین ایسے ہی دلاور
تو وین تو بھلا عشق کے میدان مین آ تارے

کل دورۂ مجنون تھا نیاز آج ہے اپنا
نوبت کے تلے پر سرِ دوران نقارے

مری آنکھون مین اگر ایسی ہی تیری نت کو جلوہ گری رہی
تو ہمیشہ کو وہ ہین اپنے آپ سے یونہین بیخبری رہی

ارے آہ تیرے نہال سے کبھی کچھ نہ برگ و ثمر ملا
نہ پھلے نہ پھولے کبھی یونہین تو ہمیشہ بے ثمری رہی

جو یہ جوشِ سیلِ سرشک کا کوئی روز ایسا بہا رہا | نہ بدن میں نام کو نم ملے نہ دکھائی دیگی تری رہی
اُٹھی سکے ناگنی زلف کی مجھے ہائے کیسی لگ گئی | مری مرگ آنکھوں کے سر لگا دیکھو آپ کیسی بری ہی

چلی بادِ گرم فراق سے جلا سب وجودِ نیاز کا
مگر ایک شاخِ نہالِ غم جسے دل کہیں سو ہری رہی

آتے ہی اُسکے سامنے ہم آپسے یوں چل بسے | سورج کا چہرہ دیکھتے جیسے کہ شبنم چل بسے
عہدِ رفاقت بندہ گیا تھا کیا اب نبھتا نہیں | پیچھے رہا جاتا ہے غم اور ہم تو اسدم چل بسے
عقل و خرد ایمان و دین صبر و شکیب آرامِ دل | جو کچھ کہ تھے وہ زندگی کے رکن اور رکھم چل بسے
اپنے نشینوں ہم کہو کیا لطف ہی اس زیست کا | جب ہم اکیلے رہ گئے اور اپنے محرم چل بسے

چلیئے نیاز اب اوس جگہہ کا بھی تماشا کیجیے
اپنے ہزاروں ہیں جہاں ہیں یار و ہمدم چل بسے

جب چھوڑ کر تنہا مجھے وہ یار و ہمدم چل بسے | عقل و قرار و ہوشِ دل سب ملکے باہم چل بسے
اپنا مدارِ زندگی اب رہ گیا ہے غم ترا | پھر تو وہ پوری موت ہے یا رب اگر غم چل بسے
ٹک مخلصی بلبل کو دے صیاد جاتی ہے بہار | پھر چھوڑنا کیا لطف ہے جب گل کا موسم چل بسے
دنیا سرا ایسی نہیں اکر جہاں رہ جائیے | بس شب کی شب آئے رہے اور پھر گجر دم چل بسے

ابتو چلو ملکِ بقا کی سیر دیکھو اے نیاز
دیکھو تو کیا کیا ہو وہاں عالم کے عالم چل بسے

دھیان اپنے کو نہ خاک نہ افلاک سے باندھو | عرفان اگر چاہے دلِ پاک سے باندھے

گر جلوہ گہہ یار نہو آئینۂ دل
پھر اوسکا تصور کوئی کس تاک سے باندھے

ہے کاسۂ سر اپنا ملتبس تری بو سے
اب دستۂ گل لیکے کوئی تاک سے باندھے

فخر اپنے تنگ کا فلک چاہے سو کر لے
پر شرط نہ غربال دل چاک سے باندھے

ہر چند نظر باز ہے یہہ نرگس شہلا
پر تاک نہ اس دیدۂ بیباک سے باندھے

صحرائے شکار اوسکے مین بیٹھا ہون بامید
شاید یہ مجھے کر صید وہ فتراک سے باندھے

لخت جگر دل سے جو مینڈا مین بندھتا
پھر آنسوؤنکی ندی کوئی خاک سے باندھے

تکنے کی فقط تاک کا ہون یار و گنہگار
کوئی باندھے مجھے تو تجہ تاک سے باندھے

جوڑے کو جو وہ نازنین باندھی تو ہے لازم
تار نگہہ چشم ہوسناک سے باندھے

مانگ سے ہماری وہ بنا کر کے بگولے
چکر ہی مین رکھتا ہے سدا چاک سے باندھے

اس چرخ سے کیا رکھئے بھلا چشم نکوئی
جو پیر لیس از مرگ بھی ہے خاک سے باندھے

بہتر ہے نیاز آپ کہ تو رشتۂ اخلاص
ہر ایک سے توڑے شہ لولاک سے باندھے

مجھے بیخودی یہ تو نے بھلی چاشنی چکھائی
کسی آرزو کی دل مین نہین اب ہی سمائی

نہ حذر ہے نے خطر ہے نہ رجا ہے نے دعا ہے
نہ خیال بندگی ہے نہ تمنّئے خدائی

نہ مقام گفتگو ہے نہ محل جستجو ہے
نہ وہان حواس پہنچین نہ خرد کو ہے رسائی

نہ مکین ہے نے مکان ہے نہ زمین ہے نے زمان ہے
دل بینوا نے میرے جہان جھونپڑی ہے چھائی

نہ وصال ہے نہ ہجران نہ سرور ہے نہ غم ہے
جسے کہئے خواب غفلت سو وہ نیند چک آئی

سن جو تو اُٹھے جہان ہون ہم یہیں ہان کہان ہم بن
جو وہ وہی کے تھے لوازم سو رہا ہی اوسکے پائی

یہان مین رہا ہون جب تو سخن نیاز یون
سنوگے زبان سنے سے وہی جو کہیگا نائی

ستارے نہین یہ شبِ تار کے
شرارے ہین آہِ شرربار کے

مبارک رہے تجھکو واعظ بہشت
میان ہمتو طالب ہین دیدار کے

جو دیکھے تجھے بلبل اے رشکِ گل
نہ پھٹکے کبھی گردِ گلزار کے

صفائی ترے سالکِ نذان کی دیکھ
ہوئے غرقِ دریا گہربار کے

عجب کیا جو تشریف لاؤ ادھر
عیادت کو آتے ہین بیمار کے

کہان فصلِ گل ہے کہان وہ بہار
چلو بلبلے رو دین گلے خار کے

غزل اور ایسی ہی کہیو نیاز
کہ مشتاق ہین تیرے اشعار کے

چھٹا ہاتھ سے چشمِ خونخوار کے
لیا زلف نے دام مین مار کے

چنبش جو ابرو مین ہے یار کے
سو چھڑتے ہین وہ ہاتھ تلوار کے

یہ دن رات ہین یا کہ ہندو و ترک
کہ ہم دوش ہین زلف و رخسار کے

کھلی آنکھ پیتے ہی وحدت کا جام
ہوئے مست و سرشارِ دیدار کے

خموشی کا عالم ہے اپنا مقام
نہین آشنا بحث و تکرار کے

جو آزاد ہین کفر و اسلام سے
نہ قیدی ہین سبحہ نہ زنّار کے

یہ دل بے بہا جنس ہے اے نیاز
بہا مت اِسے بن خریدار کے

جو ہین آشنا تیرے اسرار کے
وہ ہین یار ہر یار و اغیار کے

اندھیرا اُجالا یہان اور عیان
یہ جلوے ہین سب جلوۂ یار کے

بہار و خزان ہمپہ ہے ایکسان
کبھی یارِ گل ہین کبھی خار کے

اِدھر کی نہین جانتے رسم و راہ
میان ہم تو باشندے ہین پار کے

بِنا توڑ ہستی کی لے گنجِ وصل
بڑا گنج ہے زیرِ دیوار کے

کہان سے کہان لیکے پہنچا یہ دل
ملا تک یہان سے رہے ہار کے

نہین قیس و فرہاد سا مین نیاز
کہ ہون گردِ صحرا و کہسار کے

موہنہ اپنا جو تو نے دکھایا مجھے
وہین پھر جو ڈھونڈھا نپایا مجھے

بسا میری آنکھون مین تو اسقدر
کہ تجھ بن نظر کچھ نہ آیا مجھے

کہان تک کہون لطفِ احسانِ عشق
کہ جون جون گھٹا مین بڑھایا مجھے

یہانتک دیا مجھکو حُسنِ عروج
کہ بندے سے مولا بنایا مجھے

مین قربان ہون تیری نظرون کے یار
ملاتے ہی آنکھین گمایا مجھے

کہان مین کدھر بیخودی کا مقام
وہان سے یہان تو ہی لایا مجھے

نیاز اب یہی ہے دعا و طلب
رکھ اپنا ہی بندہ خدایا مجھے

یہ جو ہے کون و مکان یار وہیہ ہے سب لا شی / جسکو کہتے ہو جہان یار وہیہ ہی سب لا شی

گرچہ ہے نام و نشان کا ہی یہ سب نام و نشان / پر یہ نام اور نشان یار وہ یہ ہے سب لا شی

نہ تصور مین حق آوے نہ بیان کر سکیے / چہ تصور چہ بیان یار وہیہ ہی سب لا شی

سوجھتا ہے وہی جو کچھ کہ تخیل بندھ جاے / حق جسے کہیے وہان یار وہ یہ ہی سب لا شی

ما عرفناک کہین صاحب لولاک جہان / بس وہان وہم و گمان یار وہیہ ہی سب لا شی

نہ تو کچھ بولو نہ دیکھو نہ سنو مثل نیاز
دیدہ و گوش و زبان یار وہ یہ ہی سب لا شی

روٹھا ہوا وہ پیارا اگر اپنے سے من جاوے / بگڑا ہوا کھیل اپنا ایک آن مین بن جاوے

یہ سوز درون مجھکو کچھ پھونکے ہی ڈالے ہے / آجانی گلے لگ جا تو جی کی جلن جاوے

رونا مجھے آتا ہے اس طفل سرشک اوپر / یون آنکھون مین پل پل کے جا خاک مین سن جاوے

مین جان بلب آیا ہون اس ہجر کے ہاتھون سے / یا آملے وہ دلبر یا جی کی لگن جاوے

عاشق ہو نیاز اوسپر گل پھاڑے گریبان کو
گر سیر کو گلشن کی وہ غنچہ دہن جاوے

کہتے ہین جسکو عشق ہمارا ہی نام ہے / شور و فغان کی اپنے یہان دھوم دھام ہے

گر پھونک دون جہان کو تو کچھ عجب نہین / مین آگ کا بھبوکا ہون میرا یہ کام ہے

ہوش و خرد سے ہمکو سروکار کچھ نہین / ان دونون صاحبون کو ہمارا سلام ہے

منزل ہماری پاتے ہین کب شیخ و برہمن / اسلام و کفر سے پرے اپنا مقام ہے

دیر و حرم مین اور کلیسا کنشت مین
پھیرتا ہمارے نام کا دم ہر کدام ہے

پر اک نیاز اپنے سے ہمراز ہے کہ وہ
شاہِ نجف امیرِ عرب کا غلام ہے

ہین وہ کوئی ہم جسکا خدائی مین نام ہے
کہتے ہین جسکو حسن سو مجھپہ تمام ہے

عالم مین میری جلوہ نمائی کا ہر طرف
غوغا ہے غل ہے شور ہے اور دھوم دھام ہے

خلقت کے کان پڑ ہین اسی ذکر سے ہوئے
ہر ہر زبان پر یہی بات اور کلام ہے

جس دل مین دیکھیے تو ہماری ہی چاہ ہے
جو آنکھ ہے سو تاک رہی ہمکو مدام ہے

ہر سر کے بیچ اپنا ہی سودا ہے بھر رہا
اپنی تڑپ مین ریشہ و رگ ہر کدام ہے

دیکھا ہے جسنے حسن ہمارا بچشمِ دل
خوبانِ اس جہان سے کب اوسکو کام ہے

حاضر ہے بندگی مین ہماری تمام خلق
از عرش تا بفرش سب اپنا غلام ہے

رکھتا ہے ہمسے ہر کوئی راز و نیاز شیخ
پر ایک نیاز اپنا مدار المہام ہے

بہارِ چند روزہ سے دل اپنا شاد کیون کیجیے
ہوائے حسن پر دل کو عبث برباد کیون کیجیے

لگا کر دیدہ و دانستہ اپنے پانون پر تیشہ
بکوہِ عشق اپنا قتل جیون فرہاد کیون کیجیے

لبِ شیرین کی باتون پر نہ کیجیے تلخ کام اپنا
گئے اوقات راحت کے تئین پھر یاد کیون کیجیے

نہ دیجے خال و خط کے دام و دانہ پر میان و دلکو
اگر دیجے تو پیچھے نالہ و فریاد کیون کیجیے

سمجھ کر مرغِ دل کے آب و دانہ کی خبر لیجیے
تو اپنے دام مین لا سکے تئین صیاد کیون کیجیے

جو انگوٹھی میں آئی ادھی کہے ہے ہنسکے یون ظالم
جیسے لیجیے غلامی مین اوسے آزاد کیون کیجیے

نیاز اب چپ رہو کوتہ کرو افسانۂ غم کو
جہان سے اوٹھگئی ہے داد بس فریاد کیون کیجیے

سرزمین چشت کی آب وہوا کچھ اَور ہے
دین و دنیا سے نرالا اور ہی کچھ طور ہے

پھرتے ہین ہر گلی کوچہ مین از خود رفتگان
عشق کی وہان سلطنت ہے بیخودی کا دور ہے

کوئی سبحانی کہے کوئی انا الحق بابیلا سے
بل بیے تیرا بلبلانا یہہ مقام غور ہے

کوئی شغل نیستی مین نیست و نابود ہے
کوئی نظارہ مین حق کے اک تماشا طور ہے

ہے حضور حق تعالی اونکی گاہے بود و باش
دیکھتے ہین خلق کے گو دہلی ولاہور ہے

خندہ و گریہ بہم ہمدم ہین اون یار ونکے بیچ
جو کوئی روتا ہے پھر ہنستا وہین فی الفور ہے

جب یہ قلقلہ ہوا وکھین اور بیقرار ہی ہو قرار
پھر تو مہر و لطف سے خوشتر جفا و جور ہے

کیا ہی تیزی اور تندی کہتی ہے اونکی نگاہ
جا پڑے جسپر نظر رہتا وہین وہ ٹھور ہے

وہ جو اک عرصے مین ہوتا ہے میسر اَور جا سے
یاد رہے سے عشق کی حاصل یہان فی الفور ہے

یہ تو سب سچ ہے مگر اون مین سے گننا آپ کو
ہرزہ گوئی ہے نیاز اور لاف ناخوش طور ہے

وہ تو الماس نگین ہین یا گہر ہین دُرِّ ثمین
کانچ کی تو پوت ہے یا ریزۂ بلّور ہے

۱

من موہن جب چھب دکھلائی سرسون پھولی انکھوئین
نیاز کہانی سنو رے بھائی ہوش گئے بیہوشی آئی

پریم کی زردی مکھ پر چھائی سرسون پھولی انکھوئین
خودی گئی تسلی خدائی سرسون پھولی انکھوئین

ایضاً

۲

کچھ کا کچھ ہی دیت دکھائی سرسون پھولی انکھوئین
واہ گرو جی خوب سجھائی سرسون پھولی انکھوئین
ان کہی موسون کہلائی سرسون پھولی انکھوئین
وحدت میں ایسی چھائی سرسون پھولی انکھوئین

ہر ہر بوند سمندر پہچانون ہم ذرہ خورشید
بندہ کو مولی کہانون قید سی کو بے قید
اونچ نیچ مین فرق نہ جانون دوئی ہو لی نابید
نیاز آپ کو آپ سجا تو کیا عمرو کیا زید

نکل گئی پریت کورا لی سرسون پھولی انکھون مین

ایضاً منہ

۳

مدہ سبھالی ہوش مین آئی دیکھو جی اب اُبلے ہے
نکل گئی پریت کورا لی دیکھو جی اب اُگلے ہے

سمندر بوند مین ڈبکی کھائی دیکھو جی اب اُچھلے ہے
نیاز کے پردے مین ہو خدائی دیکھو جی اب نکلے ہے

منہ

۴

صُمٌّ بُکْمٌ عُمْیٌ ہو کے حق سے دھیان لگاؤ جی
پاک منزہ ہو رہے ہو کے سبحانی گن گاؤ جی

بیرنگی کی شرت جا کے اپنا آپ گماؤ جی
نیاز گیا جب اللہ لوگو کون رہا فرماؤ جی

منہ

۵

سُن دُہن مرلی من موہن کی سُدہ بُدہ بسرائی
ہر سدست مین نیاز کو جانو ایسی مست بورائی

سکھی سہیلی سنگ کی کھیلی ناتھین پریت پہچانی
بیت کی بیت کہا ہوت ہو سانچ کہو گر گیانی

منہ

جوگنیا کا بھیس بناکے پی کو ڈھونڈن جاؤں ۴ نگری نگری دوارے دوارے پی پی سبار سناؤن
ورسن بچ کاری جگ مین ہوکے درشن پاؤں تن من جوبن اونپر واروں تب مین نیاز کہاؤں

ہوری

ہوری ہو رہی ہے احمدؐ جیو کے دوار ۵ حضرت علی کو رنگ بنو ہے حسن حسین کھلار
ایسی ہوری کی دھوم مچی ہے چہونو اور پڑی ہے پکار ایسو انوکھو چتر کھلاڑی رنگ دینو سنسار

نیاز پیارا بھر بھر چھڑکے اکہی رنگ ہسن چکار

ایضاً

سن ہوری سجنی رت پھاگن کی آئی بہار ۶ ہوری کھیلے دھوم مچائے ناچے دیدے تال
نیاز پیارا چتر کہاوے انجیل کھیل کھلار نکھ پینڈین اور بھگوا مانگین تب ہم چتر اتار

ایضاً

سن موہن پیارے موہ ہر بہن تج دینو ری ۷ پہلے تو بانکی آن دکھا کے من میرو ہر لینو ری
اب باین کو بیراگ لیو ہے آپ ہست ننگ کینو ری نیاز پیا کو ہمری سنگت سے سو تن بیرن چھینو ری

ایضاً

سکھی جات ہے ڈارے رہا اگن سب گات ۸ بید ہو ناری وہ کہن لاگو پھالک پہ گیو ہات
ہوں پہن کو پیا تج دینو سوت کا پکر وہات نیاز پیا بن کیونکر گزرے کیسے کٹے دن رات

ایضاً

۱۱

انگو جو بنوا کیسے کرا کھون سنبھار
آیا پھاگن سب ہوری کھیلیں تڑنی بارسی یار

اپنوا مو لے پٹسو پھولے بن بن کی بہار
ہمرے میت گو لنوا کینو دیپنو موسے بسار

برہ اگن موہے جارسی ہٹ واٹ ہی چھین پل سو بار
نیاز پیا بن جی نکست ہے ایسی لگن بہت یار

منہ

۱۲

اچپچ دیکھ مورے پیر داس دارہت مورے گھر ماہین
ست گرو کی کرپا کینو پیا پاسے ڈارسی گر باہین

ہون لگیا لی گھر ناہین کھوجت بھٹکت جا ہین تا ہین
گھر باہر آپ وہی ہے نیاز ہون ناہین ہون ناہین

منہ

۱۳

من لاگو اب کیسی چھوٹی لگ گئی پیم کی دوڑی
برہا اگن سلگت ہے تن ہین جل بل بھسم بھیو رسی

نین ڈر آئین نا نند ورت ہین جات ڈہرت پی دوڑی
نیاز تہاری لے ہی بلیان بیگ کھبر لیو موری

منہ

۱۴

مین تو یوری ہیجو سن اے رے سکھی آن برہا کینو بیور
دیکھو بن ہین ٹہارے ڈشت لگائے پشت کے جھنڈ کی اور

تارسی موہے انگارے لاگین وہ ہوان دہار ہیجو
گنج شکر کے نند چند پر بسیو ہے نیاز چکور

منہ

۱۵

کا ہو کلا کل نا ہنین پرت ہی پیا کل رہت مسرت
سگری رین موہے ترپت بیتی نین و ہڑکت نیر

نا جانون کا ہوت ہے من ہین اٹھتی ہیر
پیر نظام نیاز اپنی کی آن بندہا و دہیر

ایضاً

۱۳ نیا لگا دو پار خواجہ موری نیا لگا دو پار — بنا کھویا بہی ہوں آن پڑی منجدہار
تاکو بی اپنا ہاتھہ گہیا تا کو ای کھیون ہار — بوڑی جات ہے نیاز کی نیا تم ہوتے جگنا

ایضاً

۱۴ نظام الدین گریب لنواج بانہہ گہی کی تمہیں کو لاج — زری از بخش محبوب الہی سرس امیر جہا سرتاج
گنج شکر کی پیارے دلارے سو ہت تہیں ہند کو راج — سب موے رے من کی کاج سنوار وتن من جیکی ہوں نیاج

کبت

۱۵ رنگ را پوبسنت نئی رت حضرت نبی رسول کی — ہری رنگ حسن کی ہری لالا کا یان جبین کی لالی
عاشق بہونرا دس کلیاں ای انگ نہ مادت پہول کی — علی بتول بہنی واکی مالی رب کے حضور بنائی ڈالی

ویہنوا العام امت کے شفاعت یعنی نیاز قبول کی

ہوری

۱۶ ہوری کھیلین شام سے میں چلی برج کی نگریا — ہاتھہ میں تہال عبیر گلال کو سر پر رنگ کی گگریا
پیو پیا ہر سے چوسر چہرکے میں پورےن واکی بگریا — نیاز کھونا جانت یو جبت کیو بتاسے دیو ڈگریا

منہ

۱۷ سکھی چاہے کہوں میں ہن کبھیا ترپت ہی تو ہی رس کو — موہے کا ہو کلا کل ناہیں پرت کیو پیا کل تن مَن ہن کو
دوکھہ روپ جو ہن سب کہوں دیو جیون سبت رہو تن مکتن کو — جب نیاز بران سکت نہی پھر کا کر ہوں ہاتن کو

منہ

۱۸ ہلسات جیا پیا دیکھین کو نہ سہات پکھو موہنہ رہن کو — دونین پہنچو جہر کی جہر نا مانوں بدرا ہیں رت ساون کو

پیا پیا تیرت پری ہوں ہی پیا او کت ہی یا بیدن کو — توری ملین جاؤں نیاز پیا دیکھ دیکھ کر موری تن من گو

مسنہ

پیا چھپرت ہم کچھو نہ کہی من کی بات من ہی من رہی — بیاکل پھرت ہوں وہ کی پاس کچھ ن کہن بیت نہ سہی
چلے کہو کوئی نیاز مولا سے مت چہاڑ و موسو بیان گہی — اپنے عاشق کو پار اوتار و مانجھ دہار ستوی نیا بہی

ایضاً

ہوری ہولی ملے سندر یا کی ساتی — جہوں اب سیاک کی دھوم مچی ہے گھر گھر رنگ رچو ری
دم ہی یاد کرے گی کت پیا گن کت ہوری — نیاز کہا ہو سکن سمجھا سے آج کر دسو کر وری

ایضاً

کیسو رچو ری رنگ ہوری اجمیر خواجہ — نناری کی پاک چیر یا پیم کی رنگ جہکو ری
رانا راو اور شیخ مشائخ رل مل چانچر جوری — جا میں پلین محبوب الٰہی گو پن مان کستوری
پارسیا کی شرل مورت جوتی رذیپ جو ری — ایسے نگیلے بنے سے لاگی نیاز کی من کی ڈوری

ایضاً

پیا مورے تم کیسے گہینی من ہر کی پھر کہبر نہ لینی — تم بن دن بہیو ماس پل پل دین بہیو مورے کو سینی
نیاز تہارے کاج گنوائی گہر کی لاج گٹم تج دینی — کوئی کہے سو کو دیکھیاری کوئی کہے ہو مت کی سینی

ایضاً

ایسی ہوری کھیلن چیوری جا کی دھوم مچی چہوں اوری — کر و پچکاری نت سرت کی پیم رس کے رنگ بہری
تن کی نار سکہیان ساری بنی بجو لی کیو سر بوری — وا پیا سے لاگ ہی نیاز کی چت اور ہت کی ڈوری

قطعہ تاریخ طبع دیوان عارف باللہ الصمد شاہ نیاز احمد صاحب نور اللہ مرقدہٗ

رشحۂ خامۂ عنبر شمامہ جناب منشی محمد عبدالرزاق صاحب سحر لکھنوی

نامی انوار احمدی مطبع سے
دیوان چھپا ہے خوب یک پیر طریق
کس پاس کے ہونگے وہ کہ بکا دیوان
دیوان کی طرح ہے چھپائی اچھی
مالک کی طرح ہے یہہ مطبع نامی
خوش خلق و علیم نیک نیت واللہ
قرآن و حدیث اور تفسیر و کتب
لکھتا ہیں ہزار شعر توصیف میں یہ
یک رہ و حصول تھا حضوری کا شرف

دیوان نیاز خوب چھپکر نکلا
ظاہر ہے جو اہل دل نے اس سے سیکھا
توحید پکارتا ہے کھلم کھلا
کاغذ اچھا ہے خط نہایت اعلی
آتے ہیں نیاز مند خدمت صد ہا
مدفوع سا آجتک نہ دیکھا نہ سنا
نکلا جو کام سب سے اعلی ٹھہرا
امید نہیں کہ پائیں صفحات ہیں جا
مجھ سے چاہے طبع سال ارشاد ہوا

تاریخ کی فکر تھی کہ ہاتف نے کہا
دیوان نیاز خوب روشن اچھا
۱۳۱۳ ھ